НАВОИЙ кимга қарайди?

У ерда “Алишер Навоий 1441-1_01” деган ёзув бор, “5” рақами тушиб қолган. Сал нарида бўш шиша қаққайиб турибди, “Қибрай” деб ёзиб қўйилган. Сигарет қутилари, қолдиқлари кўзга ташланади. Театр ўриндиқларининг тагига-ку қарамай қўяверинг. Кўзингиз тушадиган манзара шиша синиқлари, қоғоз парчалари ва шунга ўхшаш ахлатлар. Бутун бир ичимлик шишалари коллекцияси: “Балтика”, “Қибрай”, “Сибур”, “Ақуа”...

2-бет

ЯШАНГ, ДОКТОР ХОНГ!

Хонг қаҳ-қаҳ отиб кулиб, “Мен қўл кесмайман. Аксинча қўл ясайман”, деди. Ҳамшира кириб докторга бир мижоз келганини айтди. Хонг узр сўраб, муолажа хонасига чиқиб кетди. Қизиқиб орқасидан бордим. Столда тайёр “қўл” ва “оёқ”лар устига оппоқ чойшаб ёпиб қўйилган эди. Хонг менга ишора қилиб, ўтиришга изн берди.

3-бет

ТЕЛЕВИЗИОН КИНО ДОВОН ОШДИ

Ҳозирги кўпдан-кўп мелодраммалар — кўп серияли видеофильмларни таҳлил қилиш, холис баҳолашда сийловга йўл қўймаслик, бадиийлик мезонларига ҳеч хиёнат қилмаслик зарур кўринмайдими?! Ахир “Анна Каренина” ҳам мелодрамма, Жанубий Америкада яратилган кичик экран асарлар ҳам шу жанр талабларига биноан ижод этилмоқда, деб даъво қилинмоқда.

4-бет

Mustaqil gazeta

HURRIYAT

1996-yil dekabrdan chiqa boshlagan E-mail: hurriyat@yandex.ru № 2 (464) 2006-yil 18-yanvar

«HURRIYAT»га 2006 йил учун обуна йил бўйи давом этади

Газетамизни ўқиб боринг, ютқазмайсиз!

Нашр кўрсаткичи — 233

Эътироф

БИР ГАЗЕТА ШАРҲИ

Ҳозирги ахборотлашув ва тезкор коммуникация даврида кунига турли шаклдаги оммавий ахборот воситалари очилиб-ёпилиб турибди. Шундан айримлари замон талаби ва рақобатга чидаш бермай фаолиятларини тўхтатмоқда. Шундай бир пайтда Чортоқ туманининг олис Тошқўрғон қишлоғида бир гуруҳ ўқитувчилар томонидан асос солинган “Эртакчи — репетитор” интеллектуал-маърифий газетаси очилаётганини эшитганимда мен ҳам бу нашрни “яшаб кетиши”га ишонмаган эдим. Аввало, бу газетани турли ёлғон-яшиқ, пардасиз, тўқима ҳикоя ва қиссалар билан минглаб мухлислар орттираётган сариқ матбуотга ўхшатиб хато қилдим. Кейин газета илгари сураётган ғоя билан танишиб, болаларга унитилган эртакларни эслатиш, мураккаб тест ишланмаларини тушуниш ва ҳакозаларнинг бари тор доирада деб адашибман. Чунки, бу газетани содда, қайтариқ сканвордларни ечиб ўтирадиган бир гала бозорчилар расталарга ёнбошлаб ўқийдиган, десак нотўғри бўлар экан.

Бу нашр тест саволларини осон ечиш усулларини ҳам ўргатади. Тест саволларини тўтидек механик шаклда қабул қилаётган ўқувчига бошқа методлар орқали тестларни тушунтириб билимини чуқурлаштиради. Масалан, Сирдарё фалон асрда нима деб номланган, кейинги асрда фалон деб аталишига нима ёки қандай тарихий воқеа сабаб бўлган?.. Ҳа, “Эртакчи — репетитор” ана шу саволларга жавоб бериб ўқувчини “тортиб” олади. Газета нафақат ўқувчини, балки ўқитувчи-муаллимларнинг ҳам билимини чуқурлаштириб бормоқда. Шунинг учун бўлса керак, ушбу нашрнинг адади борган сари кўпайиб бормоқда. Ҳа, олис қишлоқларда ҳам чўғи ўчмайдиган хонадонлар бор. Улар узоқ вақтлар нур таратувчи юлдузлар мисоли элимизга илму ирфон тарқатмоқда.

Шукур ЖАББОРОВ

Азиз ижодкор дугоналар!

Мамлакатимизда хотин-қизларнинг касбий, жисмоний, маънавий ва интеллектуал савиясини юксалтириш, уларнинг ижтимоий-сиёсий фаоллигини янада оширишга қаратилган вазифалар босқичма-босқич амалга оширилиб келинмоқда. Журналист хотин-қизлар ҳаётимизнинг жўшқин лаҳзаларини қаламга олиб, муаммолар ечими ҳақида ўйламоқдалар.

Халқимизга манзур бўладиган, юртимиз келажагини мадҳ этадиган бадиий-публицистик, таҳлилий асарлар кўпайса, маънавий бойлигимиз юксалади. Зеро, “Атиргул” танловининг мақсади айнан шунга қаратилган.

Танловда республикамизнинг барча оммавий ахборот воситаларида ишлаётган ҳамкасб дугоналаримиз иштирок этишлари мумкин. Танловга ОАВда (жумладан, радио ва телевидениеда) 2005 йил мобайнида эълон қилинган ижодий ишлар тақдим этилади. Материаллар 2006 йилнинг 1 мартига қадар қабул қилинади. Ғолиблар 8-Март Халқаро хотин-қизлар куни арафасида аниқланади.

Танловга марҳамат!

Ғолиблар қимматбаҳо совғалар ва мукофотлар билан тақдирланадилар.

Ўзбекистон Журналистлари ижодий уюшмаси қошидаги “Журналист аёллар клуби”.

Манзилимиз: ***700129, Тошкент шаҳри, Навоий кўчаси, 30 уй.***

Телефонлар: ***144-37-87, 144-69-65***

Қадрият

ЭРТАКЛАР ҚАЙ ЙЎЛГА ЕТАКЛАЯПТИ?

Болалик кунларимда,
Уйқусиз тунларимда
Кўп эртак эшитгандим
Сўйлаб берарди бувим...

(Ҳамид Олимжон)

Мен ҳам болалигимда кўп эртак эшитардим. Онам мени ухласин деб эртак айтсалар, қайтанга эртакдан таъсирланиб, уйқум қочиб кетарди. Онамни саволга тутардим:

— Нега тулки қопқонга тушиб қолди?

— Бу унга жазодир. У ҳаммани алдагани учун ўзи ҳам тузоққа илинди.

— Эртак нега бунақа тугади? Чумоли қандай қилиб бойиб кетди?...

— Чунки у меҳнаткаш. Тошбақага ўхшаб дангасалик қилмагани учун мурод-мақсадига етди.

Саволларим тугамасди. Эшитадиган эртакларимнинг аксарияти мажозий ва саргузаштларга бой бўлишига қарамай, уларга худди ён-атрофимда содир бўладиган воқеалардек ишонардим. Ҳозир ҳам ишонаман. Чунки ҳар қадамимизда маккора тулкилар, беғам тошбақалар, очкўз бўрилар ва ёвуз аждаҳоларни ҳам учратиш мумкин. Кичкиналигимда эртаклардаги воқеаларга ишонганим каби ҳозир ҳам китоб ўқиб таъсирланаман, воқеалар мушоҳада қилишга мажбур қилади. “Кўп китоб ўқисам, балки ҳаётимда хатоликларга йўл қўймасман”, деган гапим кўпчиликка эриш туюлади, ҳали мен тушуниб етмаган ҳаёт китобдагидан мутлақо бошқача эканлигини айтишади.Балки, улар ҳақдирлар. Лекин барибир мен дунёни китоблар орқали кўришдан роҳатланаман. Бу қизиқиш балки ўша — болалигимда эшитган эртакларим таъсирида уйғонгандир. Болалар адабиёти чиндан-да гўзал ва беғубор. Улардан баҳраманд бўлиш учун ҳам болалик йилларимга қайтиб қолишни жуда хоҳлардим. Ёш болаларга ҳавасим келади. Уларга ҳавас билан қарашларим чоғида кўп бора оналарнинг фарзандига эртак айтаётганининг гувоҳи бўламан. Бироқ улар болалигимда онам айтган, мен эшитган эртакларга ўхшамайди.

Кўзи уйқуга кетиб қолаётган келинчак боласига эртак айтмоқда:

— Хуллас, (эртакнинг бошланиши ажойиб!) ўрмонда кетаётганида олдидан катта айиқ чиқиб қолибди. Кейин у орқасига қараб қочиб кетибди.

Болакайни билмадим-у, лекин мен кимнинг олдидан чиқиб қолган, нега қочиб кетган — ҳеч нарсага тушунмадим.

Эртак давом этади:

— Югуриб кетаверибди, адашиб қопти, кейин нима қилишни билмай, йиғлаб ўтираверибди.

— Айиқ кетидан қувлабдими? — дейди болакай митти кўзларини онасига тикиб.

— Жим эшитсанг-чи, адашиб кетаман. Ҳм... Кейин йиғлайверибди, уни ҳеч ким эшитмабди. Олдида ҳеч ким йўқ экан.

— Кейин нима бўпти?

— Бўлди, тамом. Энди ухла.

Бундай эртаклар болани бир зум чалғитиш учун айтилса керак. Улардан ҳеч қандай маъно чиқариб бўлмайди. Ёш бола нимани ҳам тушунарди, дерсиз. Лекин тарбиялашдаги энг муҳим восита ана шу эртакларку. Наҳот болага гапириб ёинки урушиб тарбиялаш эртаклардан кўра самаралироқ натижа берса?

Ҳозирда болалар учун чиқарилган эртак китоблар жуда кўп. Айниқса, болаларни ўзига тортадиган расмли китоблар сероб. Китоб дўконларини айланар эканман, “Сариқ девни миниб”, “Қасоскорнинг олтин боши”, “Ўн беш ёшли капитан” каби китоблар турган раста олдидан кетолмайман. Ёшлигимда шу китобларни қаердандир излаб топиб ёки бировлардан олиб, йиртилган варақларини тўғрилаб ўқигандим. Ҳозир ўша китоблар қалин муқова, тиниқ қоғозларда нашр қилинган, лотин ёзувида. Уларни ҳаяжон билан варақлар эканман, яна ўқигим келади. Устимдан кулишларидан қўрқаман, холос. Чунки энди бу китобларнинг эгаси мен эмас, болалар. Китобни олган жойимга қайтиб қўяр эканман, менинг ҳавасимни келтираётган болалар қўлига бу китоблар етиб борганмикин ёки улар “Покемон”, “Папай”, “Анпанман” кабиларни афзал кўришяптими, деб ўйланиб қоламан. Ҳозирги болалар томоша қилаётган мультфильмлар ҳам тамоман бошқача. Баъзи мультфильмлар бошидан охиригача урушишдан иборат бўлса, баъзилари ёш болаларга мўлжалланганми ёки катталарга, умуман ажратиб бўлмайди. Деярли барча болалар оғзида достон бўлган “Шрек” бунга мисол бўлади. Айниқса, унинг ўзбек тилига “Широқ” номи остида таржима қилинган варианти бачканаликдан ўзга нарса эмас.

Тарбия — нозик масала. Унинг қоидаси ҳақида бир нима дейишга ҳар ким ҳам ожизлик қилади. Аммо “Эртаклар — яхшиликка етаклар” нақли бежиз эмас. Эртаклар доимо тўғри йўлга етаклайди, фақат унинг ўзи тўғри бўлса бас.

Дурдона АЛИМОВА

Жараён

ИНТЕРНЕТ ОММАВИЙ АХБОРОТ ВОСИТАСИМИ?

Интернетдан мунтазам фойдаланиб келаётганлар сарлавҳада қўйилган саволга ижобий жавоб бериши аниқ. Чунки веб-сайтлардан газета, радио, телевидение каби керакли ахборотни олиш имкониятига эгамиз. Аммо бутун бир Интернет тармоғини ОАВ сирасига киритиш мумкинми? Интернетнинг ҳуқуқий мақомига қанчалик аниқлик киритилган? Тармоқда эълон қилинаётган материалларнинг ҳаққонийлиги қай даражада? Ёлғон, туҳмат, шахснинг камситувчи, унинг шаъни ва қадр-қимматига тегадиган хабарни тарқатган муаллиф ёки веб-сайтнинг жавобгарлиги масаласи қандай ҳал этилади?

Мамлакатимизда Интернет йилдан-йилга оммалашаётганлигини инобатга оладиган бўлсак, юқоридаги ва уларга ўхшаш кўплаб саволларга жавоб топиш муҳимлиги ўз-ўзидан равшандир.

Бутун бир Интернетни тўласинча ОАВ қаторига киритиш тўғри эмас. Чунки Интернет марказлашган ягона ахборот воситаси бўлмасдан, турли хилдаги, шу жумладан, оммавий ахборот воситаси вазифасига эга тузилмаларни ҳам ўз ичига олувчи муҳитдир.

Интернетда мақсади фақат ахборот, аниқроғи ижтимоий аҳамиятга молик ахборот тарқатиш бўлмаган сайтлар ҳам мавжуд. Булар — турли маҳсулот ва хизматлар таклиф қилувчи тижорат йўналишидаги сайтлар, тармоқда ахборот излашга ёрдамлашувчи қидирув тизимлари, электрон кутубхоналар ва бошқалар. Ўзбекистон Республикасининг амалдаги «Оммавий ахборот воситалари тўғрисида»ги Қонунида «газеталар, журналлар, ахборотномалар, бюллетенлар, ахборот агентликлари, телевидение (кабелли, эфир-кабелли телевидение) ва радио эшиттиришлар, ҳужжатли кино, электрон ахборот тизими, шунингдек, доимий номга эга бўлган, давлат тасарруфидаги, мустақил ва бошқа оммавий даврий нашрлар оммавий ахборот воситаларидир», деб белгиланган. Кўриниб турганидек, номи тилга олинган ахборот воситаларидан бошқалари учун Қонунда асосий мезонлар доимий номга эга бўлмоқлик, даврийлик ва оммавийликдир.

Интернетда эса ушбу тушунчалар ўзига хослиги билан ажралиб туради. Газетанинг бир ҳафтада неча марта чиқишига қараб, унинг даврийлигини билиш мумкин. Лекин веб-сайтда бундай даврийлик бўлмайди, чунки маълум муддат орасида веб-сайт тўласинча янгиланмайди. Фақат унинг материалларидан бир қисми янгиланиб турилади. Шу сабабли бу ерда даврийлик ўрнига бошқа тушунча — ахборотни янгилаш муддатини киритиш мумкин. Бунда албатта, қандай кўламда ва қайси муддат ичида материалларни янгилаш масаласига аниқлик киритиш зарур. Чунки ойлар давомида янгиланмайдиган сайтни ОАВ қаторига қўшиб бўлмайди.

Оммавийлик тушунчасига келсак, у бироз мавҳумроқ эканлигини тан олиш керак. Оммавий деб ҳисоблаш учун газета тиражи қанча бўлмоғи лозим? Бизда 200 мингта чиқаётган газета ҳам, 2 мингта чоп этилаётгани ҳам бор. Айрим вилоят ё туман газеталаринингададини гапирмаса ҳам бўлади. Уларга қараганда баъзи веб-сайтларнинг мухлиси анча кўпроқ.

ОАВ технологиялари соҳаси мутахассисларининг айримлари Интернетнинг кенг тарқалиши анъанавий ОАВнинг мавқеини сусайтирди, деган фикр билдиришмоқда. Аксарият муаллифлар эса бу фикрга қўшилмасдан, Интернет газета радио, ТВни сиқиб чиқармасдан ўз ўрнини топиб олмоқда, дейишмоқда.

Бу борада бошқача фикр ҳам мавжуд. Унга кўра матбуот ва Интернет бир-бирига рақобатчи бўлмасдан, ўзаро ҳамкорлик йўлларини ахтариши керак.

Масаланинг муҳим томони шундаки, Интернет-газета эгалари 3-4 йилдан сўнг уларнинг нашрлари қандай кўринишга эга бўлишини тасаввур ҳам қилишолмайди. Чунки интернет-газета ОАВнинг бошқа турларига қараганда кўпроқ юқори технологиялар тараққиёти билан боғлиқ. Шу кунлардаги интернет-газета ўзининг қоғозда чоп этилаётган «акаси»га ўхшаган, эрта-индин эса юқори технологиялар веб-материалларни овоз билан ҳамда митти веб-камералар орқали видеотасвирларни ҳам қўшиб узатиш имкониятини кенгайтиради. Тўғри, овоз ва тасвир Интернет орқали ҳозир ҳам узатилмоқда. Лекин ҳозирча улар том маънодаги интернет-ОАВга асос бўла олгани йўқ.

Интернет-ОАВ фақат ахборот етказиш билан чекланмасдан, коммуникация ўрнатишга, яъни ахборот олувчининг фикрини ўша заҳотиёқ билишга ва шунга қараб материал мазмунига ўзгартириш киритишга имкон яратди.

Интернет-журналистика матбуот , радио ва ТВ билан биргаликда жамиятнинг информацион сиёсатини белгилайди. Унинг ривожланиши ОАВнинг бошқа турлари билан ўзаро алоқадорликда амалга оширилади.

Интернетнинг пайдо бўлиши билан оммавий ахборотни тайёрлаш ва етказиш шароитлари ўзгарди. Биринчидан, оммавий ахборотни тайёрлаш фақат профессионал журналистлар жамоасига хослик хусусиятини йўқотди. Иккинчидан, оммавий ахборот бир-бири билан узвий боғлиқ бўлган иккита қисмга ажралди. Улардан бири ахборот узатиш, иккинчиси уни қабул қилиб олиб, ўша заҳоти жавоб бера оладиган қисмидир. Шундай қилиб, оммавий ахборот оммавий коммуникацияга айланди. Учинчидан, ахборот гиперматн тузилишини олди. Яъни бир матнни ўқиб туриб, унинг мавзусига яқин бўлган бошқа матнларга ўтиш имконияти туғилди. Маълум бир мавзу бўйича материал излаган одам Интернетдан кўплаб бошқа материаллар билан танишиши мумкин.

Шу ўринда яна таъкидлаш жоизки, Интернет анъанавий ОАВга нисбатан қатор устунликларга эга. Интернет:

— бир йўла матн, тасвир ва овозни бирлаштириб етказиш имкониятига эга;

— ҳар қандай керакли ахборотни алоҳида шахс ёки бир гуруҳ шахсларга бевосита етказиши мумкин. Натижада ўқувчиларнинг эҳтиёжи ва хоҳишини инобатга олиш имконияти туғилади;

— интерактивлик хусусиятига эга. Яъни у анъанавий ОАВ сингари монолог эмас, балки диолог тарзида ишлайди. Хоҳлаган киши Интернет хабарига ўша заҳотиёқ ўз муносабатини билдириши мумкин;

— ахборотни тезлик билан етказиш имкониятини яратди.

Ғарб тадқиқотчиларидан Маршал Маклюэн «Воситанинг ўзи хабардир» номли китобида замонамиз воситаси (ёки технологик жараёни) бўлган электрон техника ижтимоий ўзаро боғлиқликка янги шакл беришини ҳамда у ва шахсий ҳаётимизнинг ҳар бир жабҳасини ўзгартиришини таъкидлаган эди. У электр билан «ўраб олинган» ер курраси қишлоқдан катта эмас, деган эди. Унинг бу сўзларига асосланиб, мутахассислар Маклюэн глобал қишлоқ ғоясини билдирган эди, деб таъкидлашмоқда.

Интернет аниқ бир ҳуқуқий маконда фаолият юргизмайди. Унга хизмат қилувчилар, яъни уни техник жиҳатдан таъминловчилардан тортиб муаллифлару фойдаланувчиларгача турли мамлакатлардаги тегишли қонунлар субъектлари ҳисобланишади. Интернетда берилаётган материалларни ноқонуний ёки зарарли мазмуни турли давлатларда турлича талқин этилади. Мазмуннинг зарарлилиги ҳар бир мамлакат анъаналаридан келиб чиққан ҳолда баҳоланса, ноқонунийлиги мавжуд қонунчилик асосида белгиланади.

Айрим мамлакатларда провайдерлар ўзини-ўзи чекловчи воситалар жорий қилишган эди. Масалан, Буюк Британияда саноатчилар ташаббуси билан Ахлоқ кодекси қабул қилинди. Бир қатор давлатлар қонунчилиги агар провайдер берилаётган материалнинг ноқонунийлигидан хабар топса, тегишли чора кўриши зарурлигини белгилаб қўйган.

(Давоми 2-бетда)

Тадбир

ВАТАНПАРВАРЛИК БАЙРАМИ

Тошкент иқтисодиёт коллежида “Ватан ҳимоячилари куни” байрами ўзига хос тарзда нишонланди.

Коллежнинг “Банк иши” ҳамда “Халқаро бизнес” йўналиши талабалари тўлдириб ўтирган залга мусиқа садолари остида Ўзбекистон байроғи олиб кирилди. Сўнг Ўзбекистон Республикаси мадҳияси янгради. Тадбирни молия-35 гуруҳи талабалари бошлаб беришди. Шундан сўнг байрам учрашувига таклиф этилган азиз меҳмон, Ватан уруши иштирокчиси Ёқубжон Холматовга сўз берилди. Ё. Холматов ўзи гувоҳ бўлган ва бошидан ўтказган воқеаларни тўлқинланиб сўзлаб берди. Ватан урушида ғалабага осонлик билан эришилмаганлиги, ўша оғир йилларда Ватан озодлиги, юрт тинчлиги учун минг-минглаб ёшлар жон олиб, жон берганликларини ўқувчилар яна бир бор ҳис этдилар.

Зебо АБДУҚОДИРОВА

Шикоят

МАЛЛАЕВГА ОПЕРАЦИЯ ҚИММАТГА ТУШДИ

ёхуд уч йилдан буён адолат ахтараётган фуқаронинг изтироблари

Самарқанд шаҳар Гусаинов кўчаси 82-уйда истиқомат қилувчи 1-гуруҳ ногирони Қурбонали Маллаев 2003 йилдан буён турли идораларга тинимсиз мурожаат қилади. У киши ҳақида гап айтишдан олдин бизга қилган мурожаатларига бир қулоқ солайлик:

“2003 йил ноябрь ойининг бошида Самарқанд тиббиёт институти профессори А. Юсуповнинг кўз касалликлари бўйича фаолият юритаётган хусусий офисига кўриш қобилиятим пасайгани бўйича маслаҳат ва амалий ёрдам сўраб мурожаат қилдим. Чунки ўша пайтда ҳайдовчилик қилардим, хиралашган кўз билан машина ҳайдаш осон эмас. Профессор кўзларимни кўриб бўлгач, СамПИ клиникасига боришимни, у ерда ўзи даволашини айтди. Мени клиниканинг кўз касалликлари бўлимига жойлаштирди. Жарроҳлик амалиёти Самарқанд Давлат тиббиёт институти клиникаси кўз касалликлари бўлими шифокори Ж. Сафаров ва профессор А. Юсупов мени ҳеч қандай огоҳлантирмасдан, операция олди текширувларини ҳам чалачулпа ўтказиб жарроҳлик қилишди. Мен буни кўриб, дардим енгил экан-да деган хаёлга бордим. Янглишган эканман. Шифокор Ж. Сафаров ҳамда профессор А. Юсупов томонидан лазер коагуляция жарроҳлиги амалга оширилганидан сўнг кўзларим равшанлашиш ўрнига, аксинча иккаласидан ҳам батамом ажралиб қолдим. Оилавий аҳволимни, кетма-кет ёғилган мусибатларни айтмай қўяқолай.

Кўп ўтмай англаб етдимки, мен ўз касби масъулиятини ҳис қилмайдиган инсон тақдири билан ҳазиллашишдан тап тортмайдиган, лекин оппоқ халат кийган кишилар қўлига тушиб қолган эканман. Мен бу билан дардимни, муаммоларимни дастурхон қилмоқчи эмасман. Лекин шуни истардимки, мен содда бир ҳайдовчи дуч келган кимсаларга, мен йўлиққан сансоларликларга бошқалар йўлиқмасин. Ҳаётда ҳийлакорлик, алдов, тониш, қалбакилик, туҳмат, ўзаро тил бириктириш каби ҳолатлар учраб туришидан бошқалар огоҳ бўлсин...

Кейинчалик билсам, мени операция қилишдан аввал тиббий текширувдан, жумладан, қонимни лаборатория таҳлилидан ўтказишлари лозим экан. Жарроҳлар эса бундай қилишмади. Улар икки кўзимдан ажралиб бўлганимдан кейингина ўз хатоларини, яъни менда қандли диабет хасталиги мавжуд эканлигини билиб қолишди. Ва менинг касаллик варақамни ўз операциялари оқибатларига мослаб қайта тайёрлашди. Сабаби йўл қўйилган хатони тузатиб бўлмас эди. Ташхисимни ҳам операцияга қадар айтишмади. Кейинроқ: “Диабетик ретинопатиянинг пролифератив стадияси иккала кўзда” дейилган ташхис қўйилган.

Республика Соғлиқни сақлаш вазири номига ариза ёздим. Вазирлик уни Самарқанд вилоят ҳокимлиги соғлиқни сақлаш бошқармасига жўнатади. Бошқарма бошлиғи жаноб Муслимовнинг вазирликка йўллаган жавоб хатида: “Ушбу операция тўр парда кўчиши, қон қуйилиши сингари ҳолатларнинг олдини олиш мақсадида қилинади ва унинг кўриш ўткирлиги пасайишига дахли йўқ” деб ўз ҳамкасбларини оқлайди. Профессор Юсуповга тегишли офис, беморларни қабул қилиш ва лицензион ҳақ-ҳуқуқларини текшириш ҳуқуқига эга эмасмиз, қабилида иш кўради. Мен эса айни у киши таърифлаётган операциядан сўнг тамоман кўр бўлиб қолдим.

Шифокорлар ўз хатоларини хаспўшлаш мақсадида, гўёки менда қандли диабет касаллиги мавжудлигини аввалдан билишганини, операция эса ана шуни ҳисобга олган ҳолда қилинганини зўр бериб такрорлашади. Самарқанд шаҳар прокуратураси томонидан сўраб-суриштириш бошлангач улар менинг касаллик тарихимга “Қандли-диабет” шифохонасида ҳисобга турганлигим, даволаниб келганлигимни тасдиқловчи сохта маълумотномани тиркашди. Мен эса бу касалга чалинмаганман ва шифохонага мурожаат қилмаганман. Буни эса вилоят эндокриналогия шифохонаси бош врачи С. Габченконинг 2005 йил 12 апрель куни берган маълумотномасидаги мана бу сўзлар ҳам тасдиқлайди: “Самарқанд шаҳар Гусаинова кўчаси 82-уйда истиқомат қилувчи Маллаев Қурбонали 1982 йилдан 2004 йилгача вилоят “Қандли-диабет” касалликлар шифохонасига мурожаат қилмаган, касалларни қайд қилиш китобида рўйхатга олинмаган ва унга ҳеч қанақанги ташхис қўйилмаган ҳамда даволанмаган”.

Адолатсизликка чидай олмай шаҳар, вилоят, Республика прокуратураси ва яна бир қанча нуфузли идораларга узлуксиз мурожаат қилаверганимдан сўнг шоввоз дўхтирларнинг саъйи-ҳаракати билан касаллик варақамда яна бир ташхис пайдо бўлиб қолибди. Бу менинг бошимдан жароҳат олиб, шаҳар марказий шифохонасига қарашли 4-сон поликлиникасида даволанганим тўғрисидаги иккинчи сохта маълумотнома эди. Менда эса поликлиника бош врачи М. Абдуллаева тақдим этган ҳақиқий маълумотнома бор. Унда ушбу поликлиника назоратида турганлигим, бироқ бирон дард билан мурожаат қилмаганлигим аниқ кўрсатилган.

Масаланинг қайси томонга қараб жиддийлашиб кетаётганини сезаётган бўлсангиз керак. Дарҳақиқат, улар соппа-соғ кишини ҳам ақлдан озганга чиқариб қўйишлари ҳеч гап эмасга ўхшайди.

Бўлиб ўтган воқеалардан сўнг ҳеч бўлмаса касаллигим бўйича нафақага чиқайин, ҳарна нон-чойимга ярар десам, мени операция қилган СамПИ клиникасидагилар ҳеч қандай ҳужжат беришмади. “Сен шикоятчисан, бор ўшалар ёрдам беришсин” деб ҳайдаб солишди. Энди додимни кимга айтаман? Ёзмаган, ёрдам сўрамаган идора қолмади ҳисоб.

Ниҳоят “Ҳуррият” мустақил газетасига ёзишга мажбур бўлдим. Дардимни ёзиб енгил тортарман, дедим. Ёзганларим бўйича мухбир томонидан суриштирув бошлаганидан сўнг эртаси куни вилоят Эндикринология шифохонаси бош шифокори С. Габченко мени такроран кўрикдан ўтказиш учун Тошкент шаҳридаги Эндикринология институтига олиб бориб кўзимни текширтириб кўрди. Йўл-йўлакай бош врач “Ҳуррият”дан ёзган аризаларимни қайтариб олишимни сўради. Агарда мен ўз хоҳишим билан аризамни қайтариб олсам гуманитар ташкилотлардан ёрдам сўраб, кўзларимни Екатринбург шаҳрида операция қилдиришлари мумкинлигини айтишди. Лекин мен бу гапга ишонмадим...”

Қурбонали аканинг дарди ҳам, гапи ҳам кўп. Ўрганиш жараёнида шу нарса аён бўлдики, аризани адолатли ҳал этиш, унга узил-кесил якун ясаш ҳамон пайсалга солиниб келинмоқда. Кўп жойга мурожаат қилди, лекин бир хил жавоб: “А. Юсупов ва бошқаларнинг ҳаракатларида жиноят аломатлари йўқлиги сабабли Ўзбекистон Республикаси ЖПК нинг 83-моддаси 2-банди асосида жиноят иши қўзғатиш рад этилди”.

Ариза муаллифи ҳамон кўп ўринларда имзоси сохталаштирилганини, шифокорларнинг қалбаки маълумотномалар тайёрлашганини, операциядан олдин ҳақиқий аҳволни айтиб, розилиги олинмаганини, хусусий офис иши билан СамПИ клиникаси фаолияти аралашиб кетганини, ҳуқуқий идоралар бунга панжа орасидан қарашаётганини, уч йил деганда яхшилар ёрдамида баъзўр нафақага чиққанлигини зорланиб ёзишда давом этмоқда.

Фуқаро Маллаев томонидан аризада кўрсатилган важларнинг нечоғлик ҳақиқатга яқинлигини билиш мақсадида Самарқанд шаҳар прокурори номига хат билан мурожаат қилиб, унда “Қандли-диабет” шифохонаси ҳамда шаҳар 4-сон поликлиникаси маъмурияти томонидан Маллаев номига юргизилган амбулатор картасидан

(Давоми 2-бетда)

Mustaqil gazeta HURRIYAT

ИНТЕРНЕТ ОММАВИЙ АХБОРОТ ВОСИТАСИМИ?

(Бошланиши 1-бетда)

Канада провайдерлари уюшмаси Кодексида уюшма аъзоларига ҳуқуқий мезонларга амал қилишни ўргатиш, улар томонидан ноқонуний мазмундаги материалларни тарқатмаслик, фойдаланувчиларнинг материаллар мазмуни ҳақида билдирган ҳар қандай фикрини инобатга олиш белгиланган.

Францияда ўша вақтлардаёқ расмий Интернет Хартияси сайти ташкил этилган эди. Унда Интернетда ахборот жойлаштирувчилар ва улардан фойдаланувчиларнинг ихтиёрий мажбуриятлари тамойиллари белгилаб қўйилган.

Россия Федерациясининг «ОАВ тўғрисида»ги қонунида Интернет ҳақида алоҳида сўз юритилмаган. Аммо Қонун моддаларини таҳлил қилган мутахассислар Интернет нашрларининг қайси ҳолатда ОАВга киритиш белгилаб қўйилганлигини уқтиришмоқда. Қонуннинг 2-моддаси бўйича оммавий ахборот воситаси деганда, даврий матбуот нашри, радио ва теле- ҳамда видео дастурлар, кинохроника дастури, оммавий ахборотнинг даврий тарқатиладиган ўзгача шакли тушунилади. Оммавий ахборот деганда чекланмаган шахслар доирасига аталган босма, аудио, аудио-визуал ҳамда ўзгача хабар ва материаллар англанилади.

Қонунда оммавий ахборотга берилган таъриф веб-сайтлардаги хабарларга тўла тааллуқлидир. Чунки уларнинг материаллари чекланмаган шахслар доирасига мўлжалланган. Веб-сайтнинг ўзи эса оммавий ахборот воситаси сифатида тан олиниши лозим, чунки у оммавий ахборотни даврий тарқатади. Лекин, шу билан бирга, сайт на босма, на телерадио узатиш тармоғига киради. У «ОАВ тўғрисида»ги Қонуннинг 24-моддасида белгиланган ўзгача оммавий ахборот воситаси деган гуруҳга тааллуқли.

Қонун бўйича веб-сайтни ташкил этиб, унга хизмат қилаётганларни ОАВ таҳририяти сифатида, серверннинг мазмунига масъул бўлган шахсни бош муҳаррир сифатида тан олиш мумкин. Аммо сайт ходимларини журналистлар қаторига киритиб бўлмайди. Чунки Россия қонуни бўйича рўйхатдан ўтган ОАВда фаолият юргизаётган шахс журналист саналади. Россия сайтларининг саноқлисигина ОАВ сифатида рўйхатдан ўтган.

Оммавий ахборот воситаси тўғрисидаги Россия қонунчилиги ОАВ сифатида рўйхатдан ўтган сайтларгагина тегишли. Рўйхатдан ўтган сайтнинг журналисти қонунларда белгиланган барча ҳуқуқлардан фойдаланиш имкониятига эга.

Веб-сайтга мамлакатдан ташқарида асос солиш мумкинлиги янги бир ҳуқуқий муаммони келтириб чиқармоқда. Бу халқаро ҳуқуқ нормаларини ҳам инобатга олишни талаб этади. «ОАВ тўғрисида»ги қонун нафақат мамлакат ичидаги сайтларга, балки Россия фуқаролари кириб ўқиши мумкин бўлган сайтларга ҳам дахлдор. Россия фуқароларига хорижий сайтларга кириш кафолатланганлиги сабабли, барча сайтларга Россия Федерацияси қонунчилигини қўллаш мумкинлигини мутахассислар уқтиришмоқда.

Россияда Интернет тармоғидаги оммавий ахборот воситаларини давлат рўйхатига олиш ҳақидаги Низом мавжуд. Рўйхатдан ўтган ОАВга тегишли гувоҳнома берилади.

Қозоғистон Республикаси «ОАВ тўғрисида»ги Қонуннинг 1-моддасида Интернет оммавий ахборот воситаси қаторига киритилган, сайтларда жойлаштирилган ахборот эса оммавий ахборот воситаси маҳсулоти деб тан олинган. Қонуннинг «Оммавий ахборот воситалари ҳисобга олиш» деб аталган 10-моддасида веб-сайтлардан ташқари барча ОАВ рўйхатга олиниши зарурлиги уқтирилган.

Озарбойжон Республикасининг «ОАВ тўғрисида»ги Қонунининг 3-моддасида Интернет оммавий ахборот воситаси эканлиги қайд этилган. Қонуннинг «Оммавий ахборот воситасини таъсис этиш» деган 14-моддаси бўйича босма нашрларни таъсис этиш учун давлат органларининг рухсати талаб этилмайди.

Ҳамдўстликнинг бошқа давлатлари ва Болтиқбўйи мамлакатларининг оммавий ахборот воситаларига оид қонунларида Интернет ҳақида алоҳида сўз юритилмаган.

Юқоридагилардан келиб чиққан ҳолда, мамлакатимизда қабул қилиниши кўзда тутилаётган ОАВга оид қонун ҳужжатларида тегишли ўзгаришлар, қўшимчалар киритиш зарурлиги аён бўлиб турибди.

Ҳозирги кунда Ўзбекистонда Интернетдан фойдаланувчилар сони 855 минг кишини ташкил этади. Кейинги бир йил давомида фойдаланувчилар сонининг учдан бир ҳиссага ошганлиги, юқоридаги кўрсаткич яқин йиллар ичида бир неча маротабага кўпайишидан далолат бериб турибди. Бунга ҳукуматимизнинг компьютер ва бошқа техника воситалари ва бутловчи қисмларнинг импорти учун ўрнатган имтиёзи ижобий таъсир этганлигини таъкидлаш жоиз.

Ана шундай шароитда юзага келиши мумкин бўлган ҳолатларнинг қонунийлигини таъминлаш учун қатор масалаларни ҳал этиш талаб этилади.

Тошпўлат РАҲМАТУЛЛАЕВ

МАЛЛАЕВГА ОПЕРАЦИЯ ҚИММАТГА ТУШДИ

(Бошланиши 1-бетда)

нусха сўраган эдик. Яқинда шаҳар прокурори ўринбосари Усмон Муродов имзоси билан жавоб хати олдик. Унда яна Самарқанд шаҳар прокуратураси томонидан олиб борилган терговолди текширувида шифокорлар А. Юсупов ва Ж. Сафаровларнинг ҳаракатларида жиноят таркиби бўлмаганлиги сабабли 31.08.2004 йил куни Ўз.Р.ЖПК нинг 83-моддаси 2-қисмига асосан жиноят иши қўзғатишни рад этиш қарори қабул қилиниб, мазкур қарор вилоят прокуратураси томонидан асосли деб топилгани ёзилган. Биз аслида шаҳар прокуратурасидан юқорида қайд этган ҳужжатларни сўраган эдик. Улар нима учундир ҳужжат беришдан бош тортишди. Буёғи бизга қоронғу...

Аризани ўрганиш давомида тайёрланган ҳар бир ҳужжат ортида талай «машмаша» ва сирли ҳодисалар ётганига гувоҳ бўлдик. Масалан, вилоят эндокринология диспансери томонидан очилган Маллаевнинг соғлиги билан боғлиқ амбулатор картасининг қонунийлиги ва маълумотномаларнинг тўғри ёки қалбаки эканини ўрганиш пайтида амбулатор карта бехосдан йўқолиб қолганлиги маълум бўлди. Бунинг "сирли воқеа" эканини эса Самарқанд шаҳар "Ҳилол" уй-жой мулкдорлари ширкати раиси Х. Хабибов, ширкат техник ходими Ш. Абдиевлар тушунтириш хатларида изоҳлаб беришди. Бош врач С. Габченконинг гапига қараганда шифохона "ертўласини сув босди, кўп ҳужжатлар сув тагида қолиб расво бўлди", дейилади. 2004 йилнинг 30 май кунида ертўлада аслида таъмир ишлари давом этаётган экан. Сув қувурини кичкина жойи ёрилган бўлиб, уни Ш. Абдиев созлаб кетган. Ўша пайтда ертўлани сув босмаган ва у ерда ҳеч қанақанги ҳужжатлар сақланмаган. Бу эса қандли-диабет касалликлари шифохонасидаги айрим нопок кишилар билан профессор А. Юсупов ва шифокор Ж. Сафаров хуфёна тил бириктирмаганмикин, деган гумонга етаклайди кишини. Ва бу ҳол яна қатор ҳақли саволлар туғилишига сабаб бўлмоқда.

Биринчидан, агар шифокорлар ташхис қўйишда таваккалчилик қилишмаган бўлишса касаллик тарихини сохталаштириш, қалбаки маълумотномаларни тўплашга нима учун зўр беришган? Ҳуқуқ идоралари ходимлари эса беморнинг, хусусан кўзлари кўришдан маҳрум бўлган киши имзосини сохталаштириш, касаллик тарихини қалбаки маълумотлар билан тўлдириш, беморга "бошидан қаттиқ травма олган" дея расмий маълумотнома билан боғлиқ ҳолатларга нега ойдинлик киритишмаяпти? Нега ташхисдаги хатоликлар, беморнинг розилигисиз, яъни қандли диабет хасталиги борлигини айтмасдан (агар аниқлашган бўлишса) операцияга қўл уришганини эътибордан ҳоли қолдиришмоқда? Улар нима учун кўриш қобилияти бўйича биринчи гуруҳ ногирони К. Маллаевнинг дарду ҳасратларини тинглашни ўзларига эп кўрмаяптилар?

Юртбошимиз 2006 йилни "Ҳомийлар ва шифокорлар йили" деб атадилар. Бунинг замирида катта мақсадлар, пок ниятлар мужассам. Ҳомийлик, аввало, ўксик, ғариб, меҳр-мурувватга зор, шикаста дилларга малҳам бўлишдан бошланади. Шифокорлар ҳам ўз навбатида дардман дилларга одатдагидан ҳам кўпроқ саховатли, меҳрибон бўлишлари керак. Қурбонали аканинг турли идораларга мурожаат қилишидан мақсад қаматиш эмас, балки ўнг кўзини операция қилдириб, ёруғ жаҳонни, фарзандларини кўриш... Нима бўлганда ҳам беморга ёрдам бериш, кўзининг очилиш йўлларини излаш керак. Фурсатдан фойдаланиб айтмоқчимизки, "Ҳомийлар ва шифокорлар йили"да Қурбонали Маллаевнинг дардига дармон бўлувчи саховатпеша ҳомийлар топилиб, ёрдам қўлини чўзсалар ёмон бўлмасди.

Убайдулла ХЎЖАНИЁЗОВ,
"Ҳуррият"нинг махсус мухбири

✓ Фотоайбнома

НАВОИЙ кимга қарайди?

ёки Бобомиз пойида "бўшатилган" шишалар

Фотомухбир Нурмамат Алмуродов билан метронинг "Алишер Навоий" бекатидан чиқдик. 27 декабрь куни эди. Доимгидай баланд сарғиш бино, дарахтзор ва унинг ичида иккита овқатланиш мажмуаси кўзга ташланиб туради. Бинонинг олд томонида томошабинлар учун мўлжалланган театр ўриндиқлари ўрнатилган. Унинг йўл тарафида эса Навоий бобомизнинг ҳайкали қад кўтариб турибди. Йўлимиз шу томонда бўлганлиги учун буюк аждодимизнинг ҳайкалини ҳам зиёрат қилиш баҳонасида шу томон юрдик.

Йўл-йўлакай қизиқсиниб бир ўткинчидан сўраймиз: "Бу кимнинг ҳайкали?" Йўловчи таглик тоштахталарга ишора қилиб "ёзилган-ку" дейди-да, йўлида давом этади: У ерда "Алишер Навоий 1441-1_01" деган ёзув бор, "5" рақами тушиб қолган. Сал нарида бўш шиша қаққайиб турибди, "Қибрай" деб ёзиб қўйилган. Сигарет қутилари, қолдиқлари кўзга ташланади. Театр ўриндиқларининг тагига-ку қарамай қўяверинг. Кўзингиз тушадиган манзара шиша синиқлари, қоғоз парчалари ва шунга ўхшаш ахлатлар. Бутун бир ичимлик шишалари коллекцияси: "Балтика", "Қибрай", "Сибур", "Ақуа"...

Уят! Навоийнинг олдида уят! Ахир буюк шоиримиз ҳайкали турган майдон зиёрат қилинадиган тоза-озода жой бўлиши керак эмасми?

Қаршидаги эшикка йўналамиз: "Ўзбекистон ёшлар театри". Бизни очиқ чеҳра билан кутиб олган опа ўзини Зулфия Ҳамроева деб таништирди ва менежер лавозимида ишлашини билдирди.

— Олд тарафдаги майдон сизларга бириктирилганми?

— Ҳа.

— Ўриндиқлар кимга қарашли?

— Театримизга.

— Демак, то йўлгача бўлган жой учун театр масъул-а?

— Шундай.

Зулфия опадан Навоий ҳайкали атрофидаги аҳвол ҳақида сўраганимизда: "Бу албатта, яхши эмас, лекин ҳайкал бизга қарамайди", — дея Алишер Навоий номидаги давлат музейи эшигини кўрсатиб юборди. Музей директори Саидбек Ҳасановнинг ҳам илк жавоби "ҳайкал бизга қарамайди" деган сўзлар бўлди.

— Бунинг учун шаҳар ҳокимиятининг ободонлаштириш бўлими масъул. Ҳар гал Навоий юбилейи нишонланишидан олдин тозалаб кетишади. Лекин биз ҳам беэътибор эмасмиз. Ҳайкал тагидаги ёзувлар мисдан қилинган. Металлни кимлардир кўчириб ўғирлаб кетади. Рассомимизга ушбу ёзувларга қараб, тузатиб туриш ҳақида доим айтиб тураман. Театр ўриндиқларига келсак, умуман керак эмас, бекорга ўрнатилган...

Қайтарканмиз учинчи одамнинг ҳам аҳволга муносабатини билгимиз келди. Кўринишидан зиёлинамо бир отахон кексаларга хос равишда гапни "бурун"дан бошлади:

— Бир пайтлар бу майдон "Шоирлар хиёбони" ҳисобланарди. Жаҳон адабиётининг буюк намоёндаларининг ҳайкаллари қад кўтариб турарди. Ҳозир эса Навоийнинг бир ўзи ёлғизлатиб қўйилган гўё. Яна олдингидай "Шоирлар хиёбони" тикланса, бу ерда шеърият кечалари, турли маданий-маърифий тадбирлар ташкил қилиниб турилса яхши бўларди. Ахир Алишер Навоий ҳайкали хўжакўрсинга ўрнатилмаган-ку!

Фаррух ЖАББОРОВ

✓ Эътироз

"ОЛТИНЧИ" ҚАЧОН ВАҚТИДА КЕЛАДИ?

Пойтахтимизда амалга оширилаётган ободончилик ишларига тасанно айтса кам. Қайта таъмирлашдан сўнг Тошкентнинг "Шимолий вокзали"да амалга оширилган ўзгаришлар ҳар қандай меҳмонни лол қолдириши тайин. Йўловчилар, қолаверса, темир йўл хизматидан фойдаланувчи барча мижозлар учун яратиб берилган қулайлик ва эзгу ишларни яхшиси бориб кўрган маъқулроқ. Аммо...

Тасодифми ёки тўғри келиб қолдими, билмадим бироз вақт илгари бир ойнинг ичида уч маротаба олтинчи рақамли «Москва-Тошкент» поездида келган меҳмонларни кутиб олишимга тўғри келди. Ортиқча кутиб ўтирмаслик учун аввал вокзал маълумотхонасига телефон қилиб, поезднинг аниқ келиш вақтини билиб олдим. Аслини олганда аниқлаш ҳам осон кечмади. Аввалига телефон роса банд бўлди. Энди етишдим деганимда қўпол ва қўрс муомала билан сийлашди. Қўнғироқ қилгандан кўра бориб билиб келсам бўларкан, деган фикрга ҳам келдим. Хуллас, поезд келишидан ярим соат олдин, кеч соат тўққиздан ўтиб вокзалга бордим. Орадан бироз вақт ўтиб, замонавий овоз кучайтиргичдан бир ҳорғин кишининг зўрға гапиргани эшитилди. У агар адашмасам "олтинчи" поездни ўз вақтида бир соатга кечикиб келишини эълон қилди. Мен овозни кучайтириб берадиган мослама тагида туриб зўрға англаб олдим. Сал узоқроқда турган юзлаб кутувчилар уни эшитишгани гумон. Соат 22^{10} да келиши кутилган поезд шундай қилиб ваъда қилинган вақтда ҳам, ундан кейинги кечикиш вақти 23^{10} да ҳам етиб келмади. Хоҳ ишонинг, хоҳ ишонманг шу куни поезд икки соату қирқ дақиқа кеч қолди. Кутувчиларнинг фиғони вокзални босиб кетди. Кутувчилар учун мўлжалланган залнинг биттаси ўша вақтда ҳали ишга тушмаганлиги боис аксар кутувчилар совуқда қалтираб, кўчада қолишди.

Меҳмонлар дийдорига тўйгач, бундай ҳолатлар онда-сонда бўлса ҳам бўлиб туради-да, дея ўзимни ҳам, уч кун йўл юриб чарчаган меҳмонлар кайфиятини ҳам кўтардим.

Афсуски чучварани хом санаган эканман. "олтинчи" поезднинг кечикиши тасодиф эмас, одатий ҳол экан. Кейинги икки кутишимда ҳам "Москва-Тошкент" поезди бир ярим, икки соатдан кеч қолди. Қизиқиб, ўзаро суҳбатлашиб турган милиционер ва вокзал хизматчисидан "шу поезд ҳеч вақтида келганми?" деб сўрадим. Улар эса жавобсиз жилмайиб, бошларини йўқ оҳангида сарак-сарак қилишди.

Гоҳида шундай вазиятлар ҳам бўладики, соатлар у ёқда турсин дақиқалар ҳам муҳим рол ўйнайди. Поезднинг кечикишига машинист айбдор бўлмаса керак... Қолаверса, вокзал хизматчилари нега ёлғон ваъда беришаверади. Поезднинг келиш вақтини жадвалда ўзгартириб қўйиш ёки кутувчиларга тўғри маълумот бериш шунчалик қийинми? Мезбон ёки йўловчилар истеъмолчи сифатида манзилга ўз вақтида етиб олишларини талаб қилишларига ҳақли-ку...

МУНТАЗИР

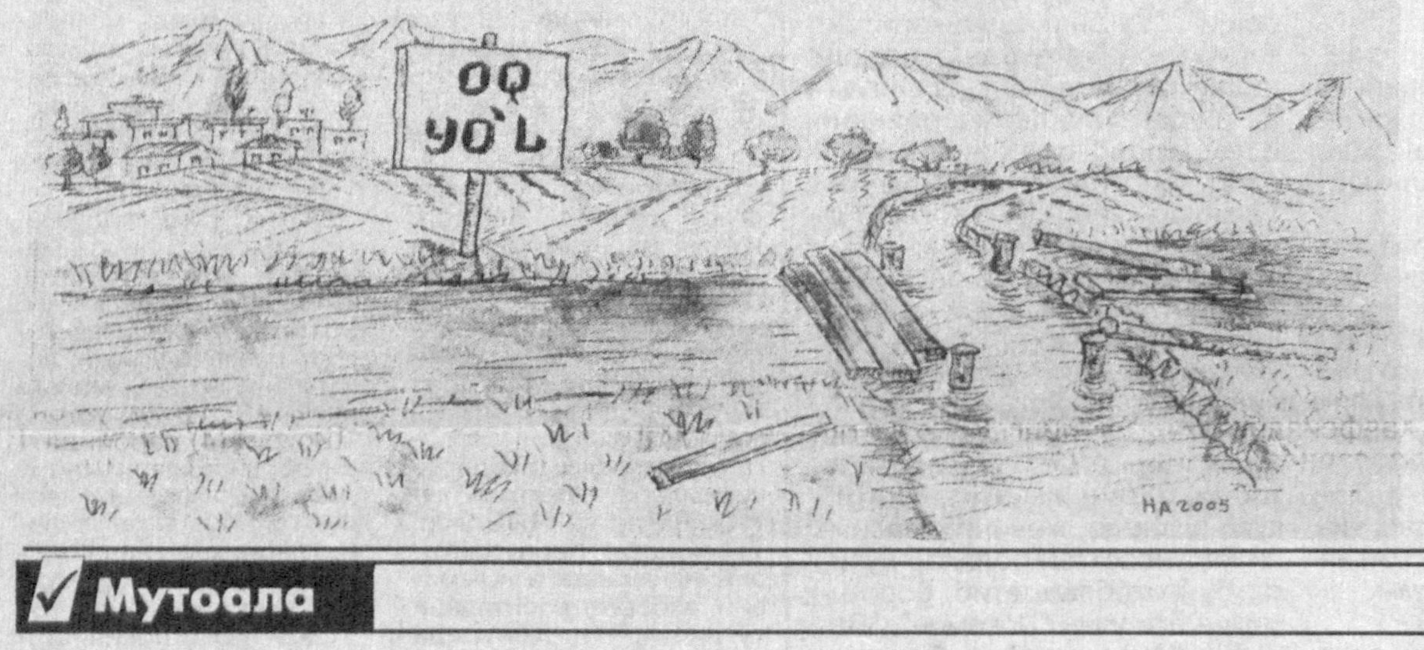

Сўзсиз сурат

А.ҲАКИМОВ чизган

Сукут оғушидаги хиёбон...

✓ Мутоала

ТАҚДИРНИ БУЮКЛИККА УЛАГАН ЗОТ

Собиқ совет армиясида хизмат қилганимда, қўшни қисмдаги бир тунгон йигити менга шундай деган эди:

— Сен ҳам мусулмонсан, тўғрими? Мана, сен сержант бўлдинг. Мен бундан жуда хурсандман. Мусулмонлар ҳамма жойда яхши жиҳатлари билан ўрнак бўлишлари керак! Бизнинг аждодларимиз ҳар соҳада илғор, ҳарбийларимиз юксак жанговарлик қобилиятига эга бўлишган. Сен буларни ҳеч қачон унутма! Ўзинг уларга муносиб эканлигингни амалда исботлашинг керак! Қандай ёрдам керак бўлса, мен тайёрман...

Ўша пайтларда деярли нотаниш тунгон (дунган) миллатидаги сержантнинг дабдурустдан айтган бу сўзлари менга анчагина ғалати туюлганди. Чунки ўрус командирларимизнинг астойдил уқтиришларича, биз учун буюклик тимсоллари бутунлай бошқа нарсаларда намоён эди: яъни "шонли" Совет армиясининг қудрати ва КПССнинг буюк етакчилик салоҳиятида!

Тунгон йигити билан бўлган ўша суҳбатдан сўнг, унинг гаплари мағзини чақиш фурсати мен учун салкам 20 йилдан кейин етиб келди. Мана, ниҳоят, қўлимда Алихонтўра Соғуний ҳазратларининг "Туркистон қайғуси" китоби турибди.

Китобни ўқиб, шундай тасаввурларга эга бўлдим: шу дунёда, кунчиқар томонда бир юрт бор. Уни аждодларимиз Шарқий Туркистон деб атаганлар. Ҳозир эса улуғ Чин таркибидаги бу юрт Шинжон Уйғур автоном ўлкаси деб номланади. Бу юртда сарҳадлари тўппа-тўғри осмонга туташиб кетган улуғ Юлдуз яйлови бор. Унинг тароватини, таърифига тил ва қалам ожиз. Бу маскан аждодларимиз иштирокидаги жуда улуғ тарихий воқеаларга гувоҳ бўлган. Соҳибқирон бобомиз Амир Темур ҳазратлари салкам икки асрлик мўғул истибдодига худди шу жойга келиб барҳам берганлар.

Шарқий Туркистон бизнинг тарихимизда қандай ўрин тутади?

Таниқли ёзувчи Абдуқаҳҳор Иброҳимовнинг "Ватан туйғуси" китобида ёзилишича, Соҳибқирон Амир Темур бобомиз Шарқий Туркистонни ёвлардан озод этиб, Ғарбий Туркистон билан бирлаштирган. Кейинроқ яна ёвлар босқинига учраган Шарқий Туркистонни 1822-1842 йилларда ҳукмронлик қилган Қўқон хони Муҳаммад Алихон ибн Умархон ўттиз минг кишилик лашкар билан бориб, манжур босқинчилари асоратидан қутқаради. Шу ғалабаси эвазига Муҳаммад Алихон "ғозий" унвонига мушарраф бўлган. Умуман, Туркистон тарихида бундай унвонни олган ҳукмдорлар бармоқ билан санарлидир. Ўз даврида Ватан тупроғини босқинчилардан тозалашда фавқулодда хизматлар кўрсатган Маҳмуд Ғазнавий, Амир Темур, Султон Ҳусайн (Бойқаро) ва Муҳаммад Алихон ибн Умархонлар юксак "ғозий" унвонига сазовор бўлишган.

Хуллас, Шарқий Туркистон — аждодларимиз юрти ёки Фитрат домла айтганидек, "туркликнинг муқаддас ўчоқларидан" биридир. Афсуски, бу ота юрт ҳақида жуда оз нарса биламиз. Деярли эсламаймиз ҳам. Бизнинг ҳавасли нигоҳларимиз ҳозир Ғарбга қадалган, ғарбона (аслида кўп жиҳатдан "ғарибона" деса ҳам бўлади!) ҳаёт кўзларимизни қамаштириб турибди.

Буюк миллатдошимиз Алихонтўра Соғуний ҳам Шарқий Туркистон, умуман миллатимиз тарихида катта из қолдирган зотлардан биридир.

Алихонтўра Соғунийнинг деярли бутун умри таъқиб остида ўтган. Чор маъмуриятининг ерли аҳолини мардикорликка олиш сиёсатига қарши чиққанлиги учун подшо махфий полицияси таъқибида бўлди. 1916 йил қўзғолони шафқатсизларча бостирилгач, сиёсий муҳожир бўлиб Қашқар (Хитой)га кетди. Кейин Шарқий Туркистон (Ғулжа шаҳри)га борди. Омма орасида ҳуррият ғояларини тарғиб қилганлиги сабабли 1937 йилда Хитой маъмурлари томонидан ҳибсга олиниб, умрбод қамоқ жазосига ҳукм этилган. 1941 йилда адлиявий тафтиш натижасида озод қилинди. 1944 йил 12 ноябрда Шарқий Туркистон жумҳурияти эълон қилиниб, Соғуний Муваққат инқилобий ҳукумат раислигига сайланди. Миллий қўшин ташаббускори бўлди ва унга қўмондон этиб тайинланди. ("Ўзбекистон миллий энциклопедияси". 1-жилд.)

Алихонтўра Соғуний — буюк маърифатпарвар алломаларимиздан. Аҳмад Донишнинг "Наводир-ул-вақоеъ", Дарвеш Али Чангийнинг "Мусиқа рисоласи", шунингдек "Темур тузуклари" каби асарлар Соғуний ҳазратларининг таржимаси орқали халқимизга етиб борди. "Девони Соғуний" шеърий тўплами, "Шифо ул-илал" ("Хасталиклар давоси"), "Асосул ислом" ("Ислом асослари"), "Туркистон қайғуси" асарларининг ҳам муаллифидир. Айниқса, ислом оламида катта шуҳрат қозонган "Тарихи Муҳаммадий" асари орқали Алихонтўра Соғуний ҳазратларининг номи мангулик дафтарига ёзилганлиги шубҳасиз.

"Бу дунё кофирларники, охират — мусулмонларники", деган ақидани эшитганим бор эди. Лекин уни нотўғри англаб, бу дунёдан "этак силкиб", узлатга чекинган ёшлар ҳам йўқ эмас. Аммо Алихонтўра Соғунийнинг ёзишича, аслида бунинг тамоман акси. Ҳазрат айтадиларки, "Қуръон ҳукмича, иймон-исломни билиб олгандан кейин ҳар бир мусулмонга ўз замонаси илмини ўқиб тушуниши ва замонавий ҳунарларни ўрганиши биринчи заруратдир".

Алихонтўра Соғуний Соҳибқирон Амир Темур номини ниҳоятда улуғ ҳурмат-эҳтиром билан тилга олади: "... бу жаҳон қаҳрамони, ислом оламининг улуғ қўмондони, буткул турк улусининг фахрланарлик буюк султони, Қуръондаги "Аллоҳга ва унинг пайғамбари Муҳаммадга ва ҳам ўзларингиздан бўлган подшоҳларга итоат қилинглар", деган Аллоҳ ҳукмича, Туркистон ва бошқа бўйсунган мамлакатларга ҳақиқий шаърий ва қонуний подшоҳ эканлиги шак-шубҳасиздир".

Етмиш йилдан зиёд зўраки "эътиқод"дан сўнг "Ленин бова"нинг миси чиққач, "доҳий" сўзидан ҳам ихлосимиз қайтгандек эди. Алихонтўра Соғуний Соҳибқирон Амир Темур "улуғ доҳий" деб таърифлайдики, бунда "доҳий" сўзи ўз асл ўрнида ишлатилганини қалбан англаймиз. Фикримизни қувватлаш мақсадида, Абдулла Қодирийнинг "Ўтган кунлар" романида Амир Темурни "доҳий" деб таърифлаганини ҳам эслаш мумкин. Миллатимиз тарихида бошқа ҳеч бир зотга бундай таъриф берилмаган.

Китоб мутоаласидан сўнг қуйидаги боқий ҳақиқатларга яна бир бор иқрор бўлдим:

1. Тоза қалб билан Яратгандан астойдил сўрасанг, ниятларнинг албатта ижобат бўлиши:

Алихонтўра Соғуний ҳазратлари ҳар қандай мушкул шароитда ҳам ҳукмдорлар ва "қўли узун" замона пешволаридан эмас, фақатгина Аллоҳдан мадад сўраганлар. Чунки, "Қуръон сўзи — Аллоҳ сўзидур. Аллоҳнинг айтишича, "Ҳар бир оғирлик орқасидан, албатта, енгиллик келгусидир". Бир гал сафар чоғида йўлдоши билан навбатма-навбат дам олишади. Ҳамроҳига уйқу ғолиб келиб, қаровсиз қолган отларнинг арқони бўшалиб кетади... Қоронғу тун, тоғдаги тўқайзор ичидан қидирув беҳуда кетади. Шунда, "мен ўз одатимча дуога киришиб, "Солотан тунажжийно"ни ўқиш билан тонг оттирдим. Тонг отиши билан номозимизни ўқиб олгач, яна излашга киришдик. Кун кўтарилган чоғи эди. Чуқур сой бўйидаги тўқай ичидан "Ҳай, от буёқда экан!" деб йироқдан қичқирган йўлдошимнинг уни эшитилди. Шу билан бир зумда бошимиздан ғам тоғи кўтарилиб, бу каби қўрқинчлик ерларда сафар хатарларининг қайғулик, қоронғи туни қоплаган тутиқ кўнглимиз бир дамда очилди".

2. Пок имон соҳибининг турли бало-қазолардан омонликда бўлиши:

Пок имон соҳиби ўзига хос салобат ва нурли қиёфага эга бўлади. Сафар чоғида ҳибсга олинган Соғунийга аскар бошлиғи шундай дейди: "Сиз яхши киши кўринасиз, бизнинг қоидамиз бўйича гуноҳкорларни кечаси уйга қамаб, қўл-оёқларига занжир солишимиз керак эди, сизни кўриб бундай қилишга ботинолмай қолдик. Ҳукумат буйруғи бўлгач, биз буни бажаришдан бошқа эркимиз йўқдир. Сизлар тинч бўлсанглар ҳеч иш йўқ, биз ҳам тинч бўламиз".

Оддий инсонларнинг мушкул дамларда "тақдирга тан бериш"и, ҳар қанча лойқа ва ифлослигидан қатъий назар, оқимга қўшилиши — ҳақиқат. Аммо Аллоҳ назар солган улуғ зотлар бундан мустасно. Алихонтўра Соғуний бир инсоннинг боши учун беҳад кўп бўлган хавф-хатарлардан устун келиб, миллат равнақи ва маънавиятимиз учун беҳад кўп бўлган хавф-хатарлардан устун келиб, миллат равнақи ва маънавиятимиз учун шунчалик улуғвор, улкан ишларни амалга оширмишдир. Бунинг учун кучли ирода, сабот, эътиқод ҳамда чуқур билимларга эга бўлиш керак. Эрон файласуфи Меҳрдод Меҳрин шундай ёзган: "Ҳаёт йўли тор ва қоронғу сўқмоқдан иборат. Кимки, ақл машъалини юксак тутиб олға юрса, тириклик мусибатларидан омон қолажак. Ожизлар мусибат баробарида нобуд ўлар, кучлилар янада кучга тўлурлар. Илло, оташ пахтани кулга, темирни пўлатга эврилтирур".

Оддий инсон учун эрксизлик "тақдир ёзиғи" саналса, илмли зотлар учун чандон кучлик азобдир. Соғуний ҳазратлари, душман таъқиби остида йўли Ватандан айро тушар экан, чексиз изтиробларини шундай тасвирлайди: "Раҳимсиз, кучлик душманлар чангалига тушишдан қўрқиб, улуғ тоғларга сиғинган йиғинди бир тўда мазлум ожизлар қаторида ўзимнинг кетаётганимни кўриб, қаттиқ таъсирланмиш эдим. Бир даврларда бутун дунёни найзаси учида ўйнатган турк ўғлонлари, бугунги кунда бургутдан қочган тулкига ўхшаб қолдилар. Қолар жойини, кирар тешигини тополмайдилар. Бурун нега ундай эканмиз? Энди нега бундай бўлдик? Мана бунинг сабабларини текшириб, аниқлаб билганимиздан кейин, унинг чорасига киришмоғимиз керак". Ва бунинг чораси сифатида шундай мулоҳазаларни келтиради: "Ватанимизни, динимизни душманлардан сақлаш Қуръон ҳукмича, ҳамма мусулмонларга фарздир. Чунки, Худо Қуръонда: "Душманларга қарши имконият борича қурол тайёр қилинглар", — дейди". Бобокалоннинг бу сўзлари бугунги кунимизда ҳам ўз аҳамиятини йўқотмагандир.

3. Холис ниятли илм соҳибининг ҳамма жойда ва ҳар қандай шароитда ҳам эл-юрт ҳурмати, ардоғига сазовор бўлиши:

Қувғин ва мусофирликда, деярли ҳеч қандай маблағсиз юрган Алихонтўра Соғуний қаерга бормасин, одамлар у зотнинг зиёратига ошиққан, суҳбатларидан баҳраманд бўлишган. "Бошимда эски қулоқчин, уст-бошим хароб, оёғимда ишламчи этиги, — деб ҳикоя қилади муаллиф, — менинг келганим буларга байрам кунларидек кўриниб, туққан-билганлар узоқ-яқиндан ҳафта-ўн кунлаб узилмай келгали туришди". Узоқ юртдаги бу одамлар табиб Соғуний қўлидан бир вақтлар шифо топган, унинг дил шифоси бўлган диний суҳбатларини истаб келишган. Шундай ҳадис бор: "Кимники Тангри дўст тутиб қолса, одамларнинг унга ҳожати тушадиган қилиб қўяди". Инсон учун бундан зиёд мартаба борми дунёда!

Соғуний... ким у?

Яратганга беадад шукурлар бўлсинким, истиқлолга эришган озод Ватанда осойишта яшамоқдамиз. Бу кунларни умр бўйи орзу қилган ва ўз даврида буюк Истиқлолимизни башорат қилган аллома Соғуний бобонинг бугун руҳлари шод бўлса ажаб эмас. Шундай доруломон замонлар келиши учун, миллат ва дин равнақи учун улкан хизматлар қилган Алихонтўра Соғуний ҳазратларини танимаслигимиз — ўз-ўзимизни танимаслик билан тенг.

Дўстимнинг ҳикояси:

— Китоб мутоаласидан сўнг кўнгиллар тоғдек ўсди. Мана бизнинг аъмолимиз, нақадар улуғлигимизнинг исботи! Маънавиятимизнинг ўқ илдизларидан бири — Алихонтўра Соғуний ҳазратлари! Бир рассомга ул зотнинг суратларини чиздириб, хонамга осиб қўйдим. Энг катта ҳайратлар ана шундан сўнг бошланди. Хонага кирган аксарият одамлар бу нуроний зотнинг кимлиги билан қизиқа бошладилар. Уларга Алихонтўра Соҳуний ҳазратлари ҳақида баҳоли қудрат маълумотлар бердим. Афсуски, кўринишидан бинойидек баъзи "зиёли" инсонларнинг: "Алихонтўра?! Ким бўлганлар?" деган саволлари кўп бўлди. Афсус... Аммо катта бир илмий жамоа раҳбарининг: "Бу бобонгизнинг суратими?" деган сўрови айниқса, латифасифат ҳангомага айланди. Аввалига раҳбар ҳазиллашяпти, деб ўйладим. Қарасам, савол жиддий, мендан жавоб кутиб турибди. "Бу киши Алихонтўра Соғуний бўладилар". Шу жавобимдан кейин унинг: "Э, бу нуроний зот Алихонтўра ҳазратлари бўладиларми биламан, кўп эшитганман", деган жавобни кутгандим. Қайда дейсиз! "Алихонтўра... бобонгизнинг исмларими?" дедилар яна. Охири "ҳа", дедим-у, бу жавобим ўзимга ҳам ёқиб кетди. Алихонтўра Соғуний ҳазратларига ворис бўлиш — шараф-ку!

Шуни эслатиб ўтиш керакки, Ўзбекистон мустақилликка эришгач, Алихонтўра Соғунийнинг хотирасини абадийлаштириш мақсадида Тошкентнинг Яккасарой туманидаги ўрта мактабга, Чилонзор туманидаги маҳаллага, Шайхонтоҳур туманидаги кўчага унинг номи берилди. Аллома Алихонтўра Соғуний ҳазратлари Тошкентдаги Шайх Зайниддин бобо қабристонида мангу сокин топган.

1960-1980 йиллар собиқ Қизил салтанатнинг энг куч-қудратга тўлган даври бўлган эди. Назаримизда, мустамлакачиларнинг нияти амалга ошиб, қурама "совет халқи" тарбия топган-у, ҳамма бир тан бу тузумни мадҳ этгандек эди. Ўша даврларда юртимизда бу мустабид салтанатга қарши чиқиш фикри у ёқда турсин, Туркистон ва ислом дини тақдири ҳақида қайғурган зотлар яшаганлигини кўпчилик билмасди. Энди маълум бўлишича, томирларида асл туркий қони, пок эътиқодли, жанговар аждодлар қони оққан Алихонтўра Соғунийдек зот ҳам орамизда бўлган эканлар. Демак, Фитрат домланинг мана бу сўзлари учун катта асос бор: "Эй улуғ Турон, арслонлар ўлкаси! Қайғурма! Эски давлатинг, эски салтанатинг, эски йигитларинг, эски арслонларинг ҳаммаси бор, ҳеч бири йўқолмамишдур".

Бахтиёр ҲАЙДАРОВ,
журналист

Дараклар

ЁМОН ЎЛАТГА ҚАРШИ ЯХШИ МУКОФОТ

Европа Иттифоқи дунё аҳли саломатлиги учун кундан-кун жиддий хавф туғдираётган қуш тумовига қарши самарали кураш олиб борган давлатлар учун 100 миллион доллар миқдорида маблағ ажратишини маълум қилди.

Брюссель Хитойда ўтказилиши лозим бўлган халқаро донорлар конференциясидан бироз олдин шу қарорга келди.

Маълумки, қуш тумови Евроиттифоқ ҳудудларига ҳам яқин келиб қолди. Туркияда тарқала бошлаган бу хавфли касалликка 18 киши чалиниб, шулардан уч нафари оламдан ўтди.

Европа мамлакатлари орасида паррандачилик соҳасида етакчилардан бўлган Франция касалликнинг кенг миқёсда тарқалиб кетмаслиги учун имкон даражасида ҳаракат қилмоқда. Бош вазир ўринбосари Доминик де Вильпен ҳозирда мамлакатнинг бир неча ҳудудлардагина қушларнинг учишини тақиқлаш борасида эришилган натижаларни яхшилашга, бундай ҳудудларни кенгайтиришга ҳаракат қилинаётганлигини маълум қилди. Парранда кўпайтириш соҳасида Европада иккинчи етакчи мамлакат Нидерландия эса Еврокомиссияга ўз ҳудудидаги барча паррандаларни эмлаш таклифи билан чиқди.

Туркияда тарқалган парранда вируси таркибини таҳлил этаётган олимларнинг билдиришича, бу ҳудудда аниқланган вируснинг таркиби Гонконгдагидан хавфлироқ экан.

Дунё бўйича 70 киши умрига зомин бўлган вируснинг хавфли H5N1 тури Европа Иттифоқига аъзо мамлакатлар орасида аниқланмаганди. Аммо келгуси йилда Иттифоққа аъзо бўлишга тайёргарлик кўраётган Руминияда бу касаллик тури аниқланган.

СУД РАИСИ ИСТЕЪФО БЕРМОҚЧИ

Саддам Ҳусайн устидан олиб борилаётган суд жараёнларига бошчилик қилиб келаётган судья Ризгор Омин ишдан бўшаш ҳақида ариза бермоқчи. Бу ҳақда «Reuters» ахборот агентлиги хабар тарқатди.

Агентлик судянинг бундай қарорга келишига сабаб бўлган омиллар хусусида изоҳ бермаган. Хабарларда фақатгина судья кейинги суд мажлисини ўтказиб, сўнгра лавозимидан кетиши ҳақида айтилган.

Келиб чиқиши курд миллатига мансуб бўлган Ризгор Омин кейинги пайтларда маҳаллий телеканаллар орқали тўғридан-тўғри олиб берилаётган суд жараёнлари туфайли мамлакатда барча танийдиган шахсга айланиб кетди. Саддам ва унинг энг яқин етти сафдошига қарши бошланган суд иши ўтган йилнинг 19 октябрь куни бошланганди. Навбатдаги суд мажлиси эса 24 январь кунига белгиланган.

ПОЛИЦИЯ ҚУТҚАРИШГА БОТИНОЛМАДИ

"BBCNews" тарқатган хабарларга қараганда, 12 январь куни Мино водийсида ҳаж зиёрати чоғида шайтонга тош отиш маросимидаги тиқилинчлар туфайли 362 киши шаҳид бўлган, 289 киши эса турли тан жароҳати олган.

Мутасаддилар томонидан ҳаж зиёрати маросимига яхши тайёргарлик кўрилмаган, улар юз берган нохушликлар олдини олишолмади, деб қўйилган айбни Саудия Арабистони расмийлари инкор этишди. Мамлакат ички ишлар вазири генерал-майор Мансур ал-Туркий шу каби айбловларни инкор этаркан, агарда полициячилар тўполонни бостиришга фаол ҳаракат қилишганида ҳалок бўлганлар сони бундан ҳам кўпроқ бўлиши мумкинлигини айтган. «Мусулмонлар белгиланган тартиб-қоида бўйича ҳаж зиёратини адо этишни исташади. Бу жараённи бошқаришда полиция имкониятлари чекланган. Одамлар оқимини бошқаришга уриниш яна бошқа муаммоларни келтириб чиқариши мумкин» - дея воқеага изоҳ берган вазир Мансур ал-Туркий.

ЧАВЕСНИНГ ОРЗУСИГА ТЎСҚИНЛИК

АҚШ Венесуэлла давлати раҳбари Юго Чавеснинг Европада тайёрланган самолётлар сотиб олиш ҳақидаги орзусининг амалга ошишига тўсқинлик қилди. Испания томонидан амалга оширилиши кутилаётган 12 ҳарбий самолёт савдоси охирига етказилмади.

2005 йилнинг ноябрь ойида икки мамлакат ўртасида ўн дона C-295 русумли юк ташиш ва икки дона CN-235 патрул самолётлари олди-сотди шартномаси имзоланганди. Аммо АҚШ вакиллари бу келишув Лотин Америкасидаги вазиятни салбий томонга ўзгартиришга сабаб бўлиши мумкинлигини таъкидлаб, бу самолёт бортида америка ускуналари ўрнатилгани сабабли улар Венесуэлла ихтиёрига берилмаслиги лозим эканлигини эътироф этишган.

Европа аэрокосмик корпорацияси "EADS-CASA"нинг Испаниясидаги бўлинмаси вакилларининг маълумотича ҳозирда самолёт бортидаги америкача техник ускуналар европаники билан алмаштирилмоқда, агарда улар бунинг уддасидан чиқишмаса, икки мамлакат ўртасидаги келишув бекор қилинаркан.

Азиза НАСРИДДИНОВА тайёрлади.

Юбилей

ТЕМУРИЙЛАР

Ҳар қандай насабнома (гениология, родословие)да ягона умумийлик бўлган (масалан, хонлар, беклар, саййидлар, дегандек). Темурийлар насабномаси ҳақида гап кетганда, Заҳириддин Муҳаммад Бобурнинг қуйидаги қайди эътиборли: "Ушбу тариққача Темурбекнинг авлодларини бовужуди салтанат мирзо дерлар эди..." "Мирзо" сўзига баъзи луғатларда "Ота томонидан шаҳзода бўлғуси зот" (она томонидан шаҳзода эса — мирак) тарзида изоҳ берилган. Демак, исм-шарифлари келтирилаётган барча зотларга "Мирзо" нисбасини қўшиш жоиздир (бу ўринда ортиқча белгиларни кўпайтирмаслик учун "Мирзо" сўзи қўшилмади). Темурийлар исмига "Мирзо" қўшиб аташ жорий қилинган қатъий тартиб, инчунун, бизнинг муштарийларимиз ҳам бу талабни ҳисобга оладилар. Бобур юқоридаги қайдида давом этиб ёзади: "... ушбу навбат буюрдимки, мени подшоҳ дегайлар". Бу ҳам истисно тариқасида муомалада бор.

(Бошланиши ўтган сонда)

1.2.3. САЪД ВАҚҚОС
1400 йил — 1418 йил, Озарбайжон.
Отаси — Пирмуҳаммад (1.2)
Онаси — Ўрдумулк
Мироншоҳ (3)нинг қизларидан бирига уйланган, малика оқила ва жасур бўлган. Қум вилоятининг ҳокими (1414 йил), С.В. Қора Юсуф тарафига ўтиб олган.
Умри — 19 йил.

1.2.4. ҚАЙСАР
1401 йил — 1427 йил.
Отаси — Пирмуҳаммад (1.2)
Онаси — Сабурсултон
Шоҳруҳ (4) саройида хизматда бўлган.
Умри — 27 йил.

1.2.5. БУЗАНЖАР
1402 йил — 1422 йил, август.
Отаси — Пирмуҳаммад (1.2)
Онаси — Сабурсултон
Шоҳруҳ саройида хизматда бўлган.
(Фарзанди-/1).
Умри — 21 йил.

1.2.6. ЖАҲОНГИР
1402 йил — 1433 йил.
Отаси — Пирмуҳаммад (1.2)
Онаси — Сабурсултон
Шоҳруҳ саройида хизматда бўлган.
(Фарзанди — 1/-).
Умри — 32 йил.

1.2.7. САНЖАР
1403 йил — 1429 йил.
Отаси — Пирмуҳаммад (1.2)
Онаси — Сабурсултон
Қайду (1.2.1.) саройида, сўнгра Ҳиротда, Шоҳруҳ мулозиматида (1418 йил).
(Фарзанди — 3/2).
Умри — 27 йил.

2. **УМАРШАЙХ**
Соҳибқироннинг Тўлин оқадан туғилган фарзанди, 1356 йил, Самарқанд — 1394 йил, Курдистон.
Ҳиндувон қалъасини эгаллаш (1370)да жасорат кўрсатган, Андижон ҳокими (1375), Форс ҳукмдори (1393 йил).
6 нафар ўғил қолган (12/5). Шаҳрисабзда дафн этилган.
Умри-39 йил.

2.1. ПИРМУҲАММАД
1379 йил — 1410 йил. Кермон.
Отаси — Умаршайх (2)
Онаси — Мулкат оқа
Форс ҳукмдори (1394-1400, 1403-1410).
Ўзи шарбатдорликдан амирлик даражасига кўтарган Хожа Ҳусайн сафарда заҳарлаб ўлдиради. Фарзанди — 2 ўғил (7/1).
Умри — 42 йил.

2.2. РУСТАМ
1381 йил — 1424 йил, Исфаҳон.
Отаси — Умаршайх (2)
Онаси — Қутлуғ Туркон оқа
Исфаҳон ҳокими (1405). Акаси Пирмуҳаммад(2.1)га қарши. Искандар (2.3)ни қатл этади. Ироқ ва Форс ҳукмдори (1415)
(Фарзанди — 2 ўғил (9/-).
Умри — 44 йил.

2.2.1 ПИРМУҲАММАД
Отаси — Рустам
Онаси — Маҳдумсултон
(Фарзандлари - 3/5)

2.2.2 СУЛТОН ЖАЛОЛИДДИН
Отаси — Рустам
Онаси — Маҳдумсултон
(Фарзандлари - 4/1)

2.3.ИСКАНДАР
1384 йил — 1415 йил.
Отаси — Умаршайх (2)
Онаси — Мулкат оқа.
Андижон (1399), Ҳамадон (1403) ҳокими. Жуда чалкаш ва қизиқ тақдир соҳиби. Ундан Пирали исмли ўғил қолган (1400-1415).
(Фарзандлари - 3/1).
Умри — 32 йил.

2.4. АҲМАД
1388 йил — 1425 йил, ҳажда.
Отаси — Умаршайх (2).
Онаси — Мулкат оқа
Шоҳруҳ (4) саройида, Фарғона ҳокими (1409). Улуғбек билан зиддиятлардан сўнг Қашқарга ўтиб кетади (1414). Шоҳруҳ даъвати билан қайтади ва шаробга ружў қўяди...
(Фарзандлари - 8/5).
Умри — 38 йил.

2.5. САЙДИ АҲМАД
1391 йил — 1429 йил.
Отаси — Умаршайх (2)
Онаси — Туғлуқсултон Жалойир
Шоҳруҳ (4) саройида. Шибирғон суюрғол қилинган. Шоир сифатида танилган. Девон тузган.
Фарзандлари — 2 ўғил.
Умри — 39 йил.

2.5.1. АҲМАД
1414 йил — 1498 йил, Ҳирот.
Отаси — Сайди Аҳмад (2.5)
Онаси — Оқабегим (Султон Ҳусайн (2.6.3.2)нинг кичик опаси).
Ҳусайн Хуросонни олгач, Ҳирот шаҳрининг доруғаси.
Умри — 85 йил.

2.5.1.1. МУҲАММАД СУЛТОН (Кичик Мирзо)
1458 йил — 1484 йил, ҳаждан сўнг.
Отаси — Аҳмад (2.5.1.)
Онаси — Хуршид оқа
Ақлли, билимдон йигит бўлганидан тоғаси Султон Ҳусайн (2.6.3.2) саройида соҳибихтиёр бўлган. Ёшлик ғурурига бориб, мавқеини йўқотади. Хожа Абдулло Ансорий мозоридан қайтишда шаҳаншоҳ (тоғаси)га одобсизлик қилгани учун Ихтиёриддин қалъасига ташланади...
(Фарзандлари-3/4).
Умри — 27 йил.

2.5.2. УСМОН
Сайди Аҳмад (2.5.)нинг ўғли, маълумот сақланмаган, фақат ундан Абдулбоқи (2.5.2.1.) исмли ўғил қолгани маълум. Унинг онаси оққўйли туркмонлардан экан. Шайбонийга қарши жангда (1507) ҳалок бўлган.

2.6. БОЙҚАРО
1393 йил — 1423 йил, Самарқанд.
Отаси — Умаршайх (2)
Онаси — Мулкат оқа.
Тароват ва жасоратда тенгсиз бўлган. Дастлаб Форс ўлкаси ҳукмдори (1412), сўнг бу жойларни Шоҳруҳ (4) эгаллайди. Шоҳруҳ 1414 йилда Ҳамадонни суюрғол қилиб беради. Искандар (2.3)нинг қутқуси билан Шоҳруҳга қарши бориб, Шероздан Иброҳим Султон (4.2)ни қувиб чиқаради. Қайду (1.2.1)га суиқасд уюштиради. Улуғбек (4.1) фармони билан қатл этилади.
Фарзандлари — 3 ўғил (6/6).
Умри — 31 йил.

2.1.1. УМАРШАЙХ
1398 йил — 1429 йил, Ҳирот.
Отаси — Пирмуҳаммад (2.1)
Онаси — Нигор оқа
Исфаҳон ҳокими (1408). Искандар (2.3) хизматида. 1411 йилдан Шоҳруҳ саройида мулозим.
Умри — 32 йил.

2.1.2. СОЛИҲ
1406 йил — 1452 йил, Ҳирот.
Отаси — Пирмуҳаммад (2.1)
Онаси — Нигор оқа
Шоҳруҳ саройида мулозим. Абдуллатиф (4.1.4) га нисбатан кек сақларди.
Умри — 47 йил.

Ҳаким САТТОРИЙ тайёрлаган.
(Давоми бор)

Нигоҳ

ЭРОН ЯДРОСИ ДУНЁ МУҲОКАМАСИДА

Эрон Ислом республикаси ўзининг ядро дастурини ривожлантириш йўлида дунё афкор оммасини ҳамкорликда иш олиб боришга чақирмоқда. Турли тортишувлар ва қарама-қаршиликлар муаммони ижобий ҳал қилиш учун етарли натижа бермаяпти. Ўтган ҳафта уран моддасини Россия ҳудудида бойитиб, сўнгра Эрон атом станцияларига жўнатиш ҳақидаги расмий Москва томонидан билдирилган таклиф ҳам рад этилди.

Ироқдан фарқли ўлароқ, Эрон Ислом республикаси атомни бойитиш дастурини ўз иқтисодий тараққиёти учун очиқ-ойдин амалга оширишга ҳаракат қилмоқда. Ўз навбатида Европа учлиги (Англия, Германия ва Франция) ҳамда АҚШ, Хитой, Россия давлатлари Эрон ядро уранига эга бўлса, дунё тинчлигига хавф солади, деган ташвиш билан Аҳмадинажот ҳукуматини бу йўлдан қайтаришга уринишмоқда.

Ўтган ҳафта АҚШга ташриф буюрган Германия канцлери Ангела Меркель ҳам Эрон ядроси борасида президент Буш билан ҳамфикр эканлигини билдирди. Аммо Гуантанамо маҳбуслар лагери билан боғлиқ масалада Меркель Бушга мухолиф фикр билдирган.

"ИТАР-ТАСС" ахборот агентлиги тарқатган хабарларга қараганда, Буш маъмурияти Эрон ядро дастури муаммоси борасида Россия билан ҳам самарали музокаралар олиб бормоқда. АҚШ давлат департаменти матбуот хизмати раҳбари Шон Маккормак жума куни журналистлар учун ўтказган брифингда айтишича, Америка давлат котиби Кондолиза Райс бу муаммони РФ ташқи ишлар вазири Сергей Лавров билан телефон орқали муҳокама қилган. Бундан ташқари К. Райс Хитой ТИВ Ли Чжаосик билан ҳам бу борада музокара олиб борган. Буларнинг барчаси МАГАТЭ бошқарув Кенгаши мажлисини ўтказиш ва БМТ Хавфсизлик Кенгашининг бу муаммо бўйича қандай ҳаракат олиб боришни белгилаб бериши олдидан олиб борилаётган консультацион жараёнидир. "Агарда халқаро ҳамжамият баҳамжиҳат иш олиб бориб расмий Теҳронга аниқ ва мақбул сигнал юборса, шундагина Эрон ядро дастури муаммоси дипломатик йўл билан ҳал қилиниши мумкин бўлади" — дея таъкидлади Маккормак.

Жума куни Хитойнинг БМТдаги расмий вакили Ван Гуанья томонининг билдиргисидан сўнг, Оқ уй жиддий безовталанишга тушди. Расмий Пекиннинг фикрига кўра, Эрон ядро дастури БМТ Хавфсизлик Кенгаши муҳокамасига топшириладиган бўлса, бу муаммо янада қийинлашиши мумкин. Хитой дунёнинг бошқа йирик тўрт давлати билан бир қаторда БМТ Хавфсизлик Кенгашининг доимий аъзоларидан бўлиб, Теҳронга қарши санкция қўллаш ваколатига эга.

Маккормакнинг сўзларига қараганда, АҚШ давлат котиби ўринбосари Николас Бернс шу ҳафтада Лондонда Россия, Хитой, Буюк Британия, Франция ва ГФР вакиллари билан МАГАТЭ бошқарув кенгаши мажлисини чақириш борасида музокара олиб боради.

МАГАТЭ штаб квартираси жойлашган Венага Кондолиза Райснинг бошқа ўринбосари Роберт Жозеф юборилиши мўлжалланмоқда. Россия БМТ бўйича вакили Андрей Денисов ҳам бу учрашув ҳақида Хитойнинг "Синьхуа" ахборот агентлиги орқали хабар берган. Унинг сўзларига қараганда олти давлатнинг юқори мартабали вакиллари Лондонда Эрон ўзининг ядро объектларидан МАГАТЭ муҳрларини кўчириб ташлангандан кейин қандай чора кўрилиши кераклиги билан боғлиқ масалалар муҳокама қилинади. Россия Эрон муаммоси МАГАТЭ доирасидан чиқиб кетган тақдирда БМТ Хавфсизлик Кенгашига топширишни истисно қилмади. Ҳозирда МАГАТЭ инспекторлари томонидан назорат қилиб турилган ядро тадқиқотлари кейинчалик назоратсиз қолиши мумкинлиги эътироф этилмоқда.

Шахноза ИСМАТОВА тайёрлади

ММMда

МИЛЛИЙ ҚАДРИЯТИМИЗ АНЪАНАЛАР МАМЛАКАТИДА

Курашни халқимиз азалий анъаналаридан юқори қўйиб, қадрият сифатида қадрлайдилар. Энди курашимиз анъаналар мамлакатидан умуминсоний қадрият сифатида дунё халқлари томонидан қадрланади.

Янги йилда Миллий матбуот маркази эшикларини биринчи бўлиб Кураш Халқаро Ассоциацияси (КХА) очди.

6 январь куни бўлиб ўтган ушбу матбуот анжуманида КХА расмий вакиллари ва маҳаллий ҳамда хорижий журналистлар иштирок этишди. Анжуманда биринчи бўлиб сўз олган КХА бош котиби Умид Ёқубов 2005 йилда ўтказилган кураш мусобақалари ҳақида тўхталиб, жумладан шундай дейди, халқимизнинг азалий қадрияти бўлган курашимизнинг дунёвий тараққиётида 2005 йил муҳим босқич бўлиб тарих саҳифаларидан жой олди. КХА тақвимидан жой олган асосий муҳим тадбирларнинг ўтказилиши ҳамда бир қатор муҳим учрашувлар курашнинг жаҳондаги обрўйини янада оширди. Ўтган йили май ойида Халқаро Олимпиа қўмитасининг "Олимпия" музейида бошланган кўргазма курашимиз тарихи, бугуни ва эртаси ҳақида нафақат дунё спорт жамоатчилигига балким, дунё халқларига ҳам ахборот етказмоқда. Йилнинг энг муҳим учрашуви эса ХОҚ Президенти Жаг Рогги жаноблари билан КХА Президентининг учрашуви бўлди. Ҳақиқатан ҳам бу учрашув кураш спорти учун янги жабҳаларни очди. Кураш эндиликда дунё болаларига дарс сифатида кенг ўргатилмоқда. "Олимпия" музейи раҳбарияти ташаббуси билан 3 та — инглиз, француз ва немис тилларида факультатив дарслар ташкил этилди.

Европада ўтилаётган бу дарслардан интернет тизими орқали сабоқ олаётган дунё болалари ҳам ўзбек кураши дарсларида бевосита иштирок этадилар. Ўқув дастурлари бўйича шахсий дисклар чиқарилди. Бунда кураш тарихи, мустақиллик йилларидаги курашнинг ривожланиши, дунёга чиқиши ва ҳозирги куни ҳақида тўлиқ маълумот келтирилган. Бу дисклар Европа давлатлари орқали бутун дунёга тарқатилади. Айниқса, кураш қоидаларидаги "Ҳалол", "Таъзим", "Ёнбош" каби ўзбек сўзларининг маънолари ўқувчиларга чуқур тушунтирилиб борилган.

Айниқса, 26-27 ноябрь кунлари Тошкентда бўлиб ўтган V-Жаҳон чемпионатида дунёнинг 60 дан ортиқ давлатларидан келган полвонлар иштирок этиб, курашимиз довруғини яна бир карра дунёга таратди.

Бундан ташқари, КХА бош котиби Умид Ёқубов, 2006 йил мусобақалари 26-30 январь кунлари Буюк Британия ва Грецияда анъанавий ўтказилиб келинаётган "Ислом Каримов" турнирлари бошлаб бериши ҳақида ахборот берди.

Бунёд АБДУЛЛАЕВ

Мутойиба

ЎЗБЕКНИНГ ГАПИ ҚИЗИҚ

Қовун сўйса бўладиган силлиқ дазмолланган шим кийган йигит ўртага чиқди.
(Дугоналар суҳбати)

Бир қошиқ сувминан ютадиган мендек аканг бор, сираям қайғурма!
(Аканинг сингилга дегани)

Доҳунда шундай қаҳрамонки, сувга тушса ҳам, ўтга тушса ҳам бутун чиқади. Ҳайвонга ўхшаган думи, одамга ўхшаган ёқаси йўққи, маҳкам ушлаб эшикка чиқсанг!
(Адабиёт муаллимининг гапи)

Юмшоққина тун киши хаёлини олиб қочгудек сокин!
(Ёш қаламкаш машқи)

Шиша ўлгур шунақа кучли дорики, ҳар қандай доғларни ювиб кетади.
(Улфатлар гурунгидан)

Калитдай қотма киши минбарга энгашиб чуқур бир энсаб олгач, титроқ қўллари билан кўса иягини силаб қўйиб, "Уйқу ва туш" мавзусидаги маърузасини бошлаб юборди.
(Газетадаги ахборотдан)

Бўйи икки метрча келадиган қиз боладек чиройли йигит ўзи бир қарич келадиган қирра бурни манишкага тегай деб турган синчалакдек котибага гап отди.
(Ҳаваскор ёзувчи ҳикоясидан)

Баъзан ақл ўргатадиган бир жилд китобнинг ишини яримта ароқ бажариши мумкин.
(Жўралар суҳбатидан)

Ажабо, улар бир-бирига қанчалик яқин бўлса, шунчалик узоқ!
(Ёш шоир ҳайрати)

Юсуф ҳаётида илк мартаба юрак ютиб гўзал, латофатли аёлга қарагандай қаради...
(Йигитлар суҳбати)

Йиғидан порлаган кўзларидан шодумонлик сезилиб турарди.
(Ошиқ йигит гапи)

Бахтли бўлмоқчимисиз, унда бахтли инсонлар ролини ўйнанг. Эрталаб ишга кетаётиб бир зум кўзгуга табассум билан боқинг.
(Мунажжимлар башоратидан)

Ҳусанбой ТОЖИМАТОВ

Ҳиммат

ЯШАНГ, ДОКТОР ХОНГ!

Яқин бир танишим бор. Саксонинчи йилларда пахта заводида ишларди. Зуғумнинг зўрлигиданми, пахта мавсуми пайтида ҳафталаб, ойлаб уйига келмай қоларди. Ўша йиллари фалокат содир бўлиб, пахта ортгичнинг айланасига қўли тегиб кетгану, ҳалигинининг парраги тирсагидан чўрт узиб ташлаганди. Оиласининг бахтига ўзи омон қолди-ю, бир қўлдан ажради. Анча бўлганди кўришмаганимизга, қайси куни ишхонага қидириб кеп қоптилар. Саломлашдик. Ўтган-кетгандан гурунглашдик. Қарасам бироз ийманиброқ турибдилар. Сўрасам ноқулай бўлмасмикан, деб ўйлаб турувдим, гап очиб қолдилар. "Ўзингиз биласиз ука. Оила-рўзғор ташвиши. Қиз чиқаришим, ўғилни уйлантиришим керак. Э-э, хуллас гапирсам гап кўп. Ўйламанг, акам пул сўраб кепти деб. Асло. Шукр. Болаларим ёнимга кирган. Камчилик йўқ ҳисоб. Фақат манави қурғур...", деб протез қўлларини уриб қўйди. Нима гаплигини сўрасам, протез қўйилган қўлда шиш пайдо бўлиб анчагина қийнаб қўйипти. Хизмат юзасидан жамиятга мурожаат қиладиган ногирон кишиларнинг бирини дўхтирга кўрсатиш, бошқасини эса касалхонага жойлаштириш каби юмушлар туфайли анча-мунча жойни билиб қолганман. Танишимни машинага ўтқазиб дарагини эшитганим америкалик Роналд Хонг деган протезчиникига олиб бордим. Уни менга маслаҳат берганлар дўхтирнинг яхши мутахассис эканини айтишганди. Борганимизда бизни ним табассум билан адл қоматли бир киши кутиб олди. Биз билан эски қадрдонлардек қуюқ сўрашди. Хонасидаги электр самоварчасидан қаҳва дамлаб узатди. Унга нима мақсадда келганимизни айтдик. У бизни қўшни хонага бошлади. Танишимнинг протез қўлини авайлаб ечиб олди. Шишган жойларини обдон текширди. Қўлидаги қоғозга бир нарсаларни белгилаб қўйди. Кейин ҳамшира қизни чақириб, унга нима қилиш кераклигини тушунтирди. Бизга қараб уч-тўрт келиб кетишга имконимиз бор-йўқлиги билан қизиқди. Тасдиқдан кейин яна хонасига бошлаб кириб тушунтира бошлади. Танишимнинг протез қўли эски, шўро технологияси бўйича ясалгани, унинг бироз қўпол ва оғирлигини, шунингдек, материали ҳам анчагина нобоплигини тушунтирди. Дарвоқе, танишим бундан олдин бир-икки дўхтирга учрашганда улар гангрена (қорасон) бошланганини ва кесмаса бўлмаслигини айтишган экан. (Танишимнинг хомушлигини энди тушунгандек бўлгандим). Хуллас, доктор Хонг учтўрт кун муолажа қилишини айтди. Танишимнинг чеҳраси ёришиб, юзига қон югурди. Ёш боладек қувониб "Қўлимни кесмайсизми?", деб сўради. Хонг қаҳ-қаҳ отиб кулиб, "Мен қўл кесмайман. Аксинча қўл ясайман", деди. Ҳамшира кириб докторга бир мижоз келганини айтди. Хонг узр сўраб, муолажа хонасига чиқиб кетди. Қизиқиб орқасидан бордим. Столда тайёр "қўл" ва "оёқ"лар устига оппоқ чойшаб ёпиб қўйилган эди. Хонг менга ишора қилиб, ўтиришга изн берди. Келган кишининг нақ елкасидан қўли кесилган экан. Доктор енгилгина ҳаракат билан тайёр протезни унинг елкасига ўрнатди. Кийинишга ижозат бериб қўлларини ювди. "Бу киши ҳам ўн беш-йигирма кун олдин танишингиздек елкасида шиш пайдо бўлгани, оғриқ зўраётганидан шикоят қилиб келганди. Протезини ечиб, бошқатдан йиғдим. Унча-мунча деталларининг ўрнига ўзим ихтиро қилган мурватларни қўйдим. Оғир ва қўпол темир асосларини енгил, аммо пишиқ пластикка алмаштирдим. Энди протез халақит ҳам бермайди, оғритмайдиям". Шу баҳонада бу дилкаш киши билан суҳбат бошланиб кетди. Доктор Роналд Девук Хонг асли Кореяда туғилгани, 1962 йил Сеулнинг Данкук университетини тугатгани ва тақдир тақозоси билан 1969 йили АҚШга кўчиб ўтганини айтиб берди. АҚШнинг Детройт, Мичиган ва Ротчестр клиникаларида ортопед (ўзбекча синиқчи бўлса керак) протезчи бўлиб ишлаган экан. Тиниб-тинчимас қария (айтаяпману, уялиб кетяпман, ёши етмишдан ошган Хонгнинг ҳаракатлари ўттиз-ўттиз беш ёшдаги йигитникидан қолишмайди) 1994 йили Ўзбекистонга келибди. "Ўзбеклар корейсларга жуда ўхшар экан. Ўзбеклардаги меҳр-оқибат, катталарга ҳурмат каби юксак туйғуларни ғарбда учратмайсиз. Ўзбекистонни яхши кўриб қолдим. Америкада уч қизим бор. Оилам, болаларим ҳар гал хатларида "дада, келақолинг энди", деб ёзишади. Тўғриси, насибам қўшилган дамгача бу юртда қолишга қарор қилганман. Бунинг устига бошлаб қўйган анча ишларим бор. Ҳали айтганимдек, ўзим ихтиро қилган, ҳарқалай ҳозиргача ҳеч ким шикоят қилмаган протез ясаш услубим бор. Бу ерда ҳам бир қанча шогирдларни услубим бўйича ўқитяпман. Уларга ўзим билган кўпгина нарсаларни ўргатишга улгуришим керак. Умуман қиладиган ишлар ҳали кўп", дейди доктор Хонг.

Доктор Хонг билан гурунглашиб ўтириб қаерда ишлашим, жамиятимизга ҳам кўплаб ногиронларнинг мурожаат қилиши, уларнинг оғирини бирозга бўлса ҳам енгиллаштириш учун югур-югурларимиздан гапириб бердим. Табибнинг камтарлигига ҳавас қилса арзир экан. Чунончи, биргина ўтган 2005 йил давомида доктор 150 яқин протезни таъмирлабди. 19 та умуртқа протези, 17 та тўпиқ ва иккита қўл протези ясабди, ногиронларнинг қимматбаҳо саккиз дона аравачасини беғараз ёрдам сифатида олиб берибди.

Суҳбатимиз адоғида чаққон-чаққон ишлаб турган доктор менга қараб, "Менинг ўзим ҳам аслида ногиронман", деб қолди. Очиғи ишонмадим. Буни кўриб Хонг чап оёғини хиёл очиб кўрсатди. Ё тавба! Етмишдан ошган, бунинг устига бир оёғи протез инсоннинг ғайрати, ҳаракатларининг бу қадар тийрак бўлиши мумкинлигини ўйлаб ҳам кўрмаган эканман. Хаёлларимни ўқигандек доктор Хонг "Азизим, бунга сабаб менинг ҳаётни яхши кўришим ва мақсадни тўғри қўйганим бўлса керак", деди.

Докторнинг ҳузуридан чиққанимда тунда ёққан қор саҳий ўзбек қуёши нурида камалакдек жилоланарди. Кўксимни тўлдириб-тўлдириб нафас олдим. Ҳиммат, иймон миллат танламаслигини доктор Хонг тимсолида кўргандек эдим.

Айтмоқчи, доктор Хонг уч кунда танишимнинг протезини очиб, бошқатдан, енгил материаллардан йиғиб, тўлиқ таъмирлаб берди. Муолажа тайинлаб шишган ва оғриётган жойларга малҳам қўйиб даволади. Пул тўлаймиз десак "Буни ҳомийлар ва шифокорлар йилидаги совғам деб қабул қилинглар" деди.

Ислом СУЛТОНОВ,
Ўзбекистон Ногиронлар жамияти матбуот котиби

Кино

ТЕЛЕВИЗИОН КИНО ДОВОН ОШДИ

Телевидениеда намойиш этилган янги, етти серияли "Ҳаким ат-Термизий" видеофильмига бағишланган мақоламизнинг аввалида ҳамкасбларимиз, жамоатчиликнинг диққатини бир муаммога қаратишни зарур деб билдик. ТВ нинг тили шаклланиб, бадиий хазинаси бойиб, маҳсулоти миқдор жиҳатдан ўсиб бораётган ҳозирги дамда унинг ҳар бир асари тўла таҳлил қилиб борилиши зарурлигини қайд этамиз-да, газета журналлар ёки фундаментал тадқиқотларда илмий таҳлилларни, бой амалиётни, назарий концепциялар нуқтаи назардан идрок этиб ёзилган илмий очеркларни учратмаймиз. Айрим ҳоллардагина пайдо бўлаётган тақризларда эса видеофильм ёки ТВнинг бошқа маҳсулотининг фақат филологик ҳолатлари тилга олиниши, сўнгра баҳоланиши таажжубга солади. Шу боис санъатшунос журналистларни тайёрлашга, журналистика факультетларида ихтисослашган гуруҳлар ташкил этиш ҳамда улар билан махсус дастур бўйича назарий машғулотлар олиб борилишига эҳтиёж бордек кўринаяпти. Акс ҳолда барча кўпсериялик фильмларни сериал деб тилга олиш давом этаверади. Аслида бундай эмаслигини закий муштарий билади. Ёки тасвир билан мусиқа, умуман овоз воситалари бир-бирига "жўр" бўлса, бир-бирига мос келса "мунаққид" мақтайверади. Аслида эса уларнинг бири-иккинчисига қарши қўйилганида бадиий таъсир кучи ортиб боради. Умуман бу икки воситанинг имкониятлари кенг, бинобарин, муносабатлари ҳам мураккаб бўлиб, юксак эстетик вазифаларни бажариши мумкин... Ҳозирги кўпдан-кўп мелодраммалар — кўп серияли видеофильмларни таҳлил қилиш, холис баҳолашда сийловга йўл қўймаслик, бадиийлик мезонларига ҳеч хиёнат қилмаслик зарур кўринмайдими?! Ахир "Анна Каренина" ҳам мелодрамма, Жанубий Америкада яратилган кичик экран асарлар ҳам шу жанр талабларига биноан ижод этилмоқда, деб даъво қилинмоқда. Икки асарнинг ўртасидаги тафовутни сезиш учун махсус тайёргарлик керак бўлмаса-да, эстетик тамойиллар, мезонларни билиш кифоядир.

Бизнинг бугунги мақоламиз гарчи етти қисмдан иборат видеофильмга бағишланган бўлса-да, таҳририятнинг "ихчамроқ ёзинг!" деган таклифига риоя қилинган. Аслида буюк ватандошимиз Ҳаким ат-Термизий илк бор ката бадиий-публицистик асар қаҳрамонига айланганида газетанинг бир-икки саҳифасини унга ажратиб, мунаққиднинг таҳлили билан бирга ижод аҳлининг, шунингдек телетомошабинларнинг мулоҳазаларини муштарий (улар айни бир вақтда телетомошабин ҳамдир!) етказиш ҳам қизиқарли, ҳам телевидение учун фойдали бўларди. Шунда асарнинг драматик қурилиши, режиссураси, ижро ҳамда тасвирий-овозли воситалари, монтаж мароми ва бадиий тўқимадан ўрин олган матн (кадрда ҳамда кадр ортида айтилган матн назарда тутилмоқда) ҳақида батафсил ҳикоя қилиш, ТВ назариясидан келиб чиқиб таҳлил қилиш имкони бўлар эди...

Шундай қилиб, бизга ажратилган ҳажмни назарда тутиб, мухтасар бир шаклда мулоҳазаларимизни айтишга уриниб кўрамиз.

"Мерос-фильм" студияси номини оқлаб, узоқ ўтмишга, тарихий сиймога, мусулмон маданиятига мурожаат этганида қандай ёдгорликларни назарда тутди? Нималарни кўрсатмоқчи, кимларга таъриф-тавсиф бермоқчи бўлди? Бу саволнинг ўзида жавоб ҳам бордек кўринади: Ҳаким ат-Термизий ва унинг замондошлари образлари, IX аср муҳити, олимнинг илмий асарлари диққат марказида бўлади. Уларни сўз билан таърифлаш кифоя қилмайди, видеофилмда. Кўрсатиш, воқеалар ривожида ёркин сиймонинг улуғворлигини ифодалаб бериш талаб этилади. Шу каби қонун-қоидаларни ёдда сақлаб видеофилм таркибини ўргансак, Фарҳод Мусажон ва Ғиёс Шермуҳамедов тарихий манбаларни ўрганганини, улардан экран асарини ёритишда фойдаланганини, айрим ўринларда ат-Термизий қаламига мансублари айнан келтирилганини қайд этамиз. Шу билан бирга муаллифлар бадиий тасаввурларига эрк бериб, олимнинг болалик чоғларини, волидаи меҳрибонига бўлган чексиз меҳри-муҳаббати ва илм-фанга қизиқишини кўрсатишни ҳам мақсад қилиб қўйганлар. Бу йўлдаги изланиш онанинг эҳтиросли ҳолатларини, фарзандини қора кучлардан, ўрмонда ўраб олган бўрилардан қутқариб қолишини катта драматик кучга эга бўлган эпизодларда намоён этилишига олиб келган. Қалам соҳиблари кўпсериялли телеасар драматургияси талабларига биноан узоқ, баракали умр фаслларини ўз композициясига эга бўлган қисмларда (алоҳида олинган серияларда) тасвирлаганлар. Лекин улар бир драматургик "ўзакка" уланган яхлит асарни ташкил этган.

Сценарийга ТВ асарини қабул қилиш хусусиятларидан келиб чиқиб ёндошсак, яна қуйидагиларни қайд қиламиз: бадиий-публицистик видеофильм эстетик завқ бериш билан бирга ахборотга бой бўлиши, асар қаҳрамонининг оташин сўзлари келтирилиши — ҳам ёзилиши, ҳам янграши ҳисобга олиниб матн битилган. Бинобарин, бадиий тўқима, актёрлар иштирокида олинган кадрлар билан бирга Ҳаким ат-Термизийнинг иборалари янграйдиган лавҳаларнинг кўриниши, композицияси — тасвирий ечими сценарийда белгиланган-ки, бу ҳол буюк олимнинг тафаккурини маълум жиҳатдан экранлаштиришга кўмаклашган. 60 йиллик ибодат ва бир соатлик одил иш ҳақида, имоннинг софлиги каби фалсафий тушунчалар, оқил нақл сўз ила кадр ортидан бизга етказилганида гоҳ бепоён дала-дашт, гоҳ эрта баҳор манзаралари — сўнгги қор, бойчечак, эндигина эриб ирмоқларни тўлдириб оқаётган зилол сув, осмонўпар тоғларнинг салобатли кўринишлари намоён бўлади. Маъжозий ифодалар қаҳрамон ҳолатини, маънавий дунёсини кўп жиҳатдан очишга хизмат қилганини таъкидлаган ҳолда оддий телекўрсатув лавҳаларини эслатувчи кадрлар — Ҳиндистон, Сурия, Ўзбекистон вакилларининг микрофон, камера ёнидаги маърузалари видеофильмнинг тўқимасига мутлақо ёт бўлиб кўринганини айтиб ўтиш адолатдан бўлур эди. Бундай лавҳалар сценарий руҳига, демак видеофильм бадиий ҳикоя услубига мос келмаслиги дарҳол кўзга ташланади. Шартли ҳам шартсиз белгилар бу гал ўз ўрнини топмаган, бири-иккинчиси билан уланиши, уйғунлашиб кетиши таъминланмаган.

Сценарийнинг бир қатор бошқа хусусиятларини муайян саҳифаларнинг таҳлили мисолида кўрсатиш бизга қизиқарли кўринади, ижрога, айрим эпизодларнинг телевизион ечимига бағишланган мушоҳадаларга ўтишга мажбурмиз.

Соҳибқирон Амир Темур, Имом ал-Бухорий, Ҳаким ат-Термизий каби алломаларнинг ёркин сиймолари, бой тафаккури, мураккаб руҳиятини бир актёр кўрсата олиши амри маҳол. Бундай тарихий шахсларнинг ҳаётий образлари экранда, саҳнада босқичма-босқич ёритилиши, мукаммаллашиб, қиёмига етиб бориши муқаррар. Истеъдод соҳиблари — актёрлар ўз қаҳрамонларининг дунёсини таърифлаш, уларга таъриф ва тавсиф беришда янги қадам қўйиб боришлари, натижада мўътабар шахсларнинг ижодий портретларида янги-янги чизгилар, ранглар силсиласи пайдо бўлиб боради. Биз фикр юритаётган видеофильмда ёш ҳаваскор, сўнгра профессионал актёр Фурқат Файзиев, ниҳоят саҳна санъати устаси Ёқуб Аҳмедов Ҳаким ат-Термизийнинг болалик чоғларига, ўсмирлик дамларини намоён этишга, камолга етган даврини кўрсатиш шарафига муяссар бўлганлар. Бу йўлда дадил қадам қўйилганини мамнуният билан қайд қиламиз. Режиссёр уч актёр воситасида улуғ зотнинг қиёфаси, ўзини тутиши, хатти-ҳаракати, фикрлашида улуғворликни, вазминликни таъкидлашга эришган. Айниқса, қаҳрамоннинг ёшлик чоғларига бағишланган кадрларда соф ҳаво, юксак тоғлар, бағри кенг даштларнинг чексиз кўринишлари яққол кўзга ташланган. Бунда кадрлар хос муҳитни, шоирона руҳни, эҳтиросли дамларни томошабинга етказиш учун хизмат қилганидан хурсанд бўлдик. Камол топган ат-Термизийда эса улуғворлик, кучли ирода, ақл-заковат кўзга ташланди. Унга ёқимтойлик, истараси иссиқ шахснинг табассуми, мўмин-қобил мусулмоннинг хайрихоҳлигини таъкидлаб турувчи психологик чизгилар етишмаслиги ҳам сезилди. Танланган грим, мўл соч ва соқол бу ҳолни янада бўрттириб юборгандек кўринди. Беморни даволаётган, асирларни озод этаётган, ҳаж сафарига чиққан ат-Термизийнинг ички куч-қудрати, саховати, ақл-заковати, чексиз билими, муҳими, улуғворлиги кўзга ташланиб туради. Шу билан бирга йирик саҳналар бир-бирига ўхшашлиги, уларга мафтункор белгилар етишмаслиги кўринади. Шунингдек, олим иштирокидаги оммавий саҳналарга динамика, илдам ритм, турли қиёфаларни ифодаси етишмаслиги, Исмоил Сомоний ҳузурида масхарабоз бўлиши (!) ҳамда "ўз ҳаётини гаровга қўйиб алломани қутқариб қолган масхарабозни ҳам авлодлар эслармикин" дейиши, ҳозиргина "қиличимиз қонсираб турибди" деб олимни қатл этишга тараддуд кўриб турган жаллод бир фурсатдан кейин унинг қўлини ўпиши эпизодлари ҳам адабий, ҳам телевизион тасвир жиҳатдан пухта ишланмаганини айтиб ўтардик. Зеро, бундай кадрлар марказий қаҳрамон образи талқинига таъсир кўрсатади. Таъкидлаймиз: видеофильмда тафаккур ифодаси, телевизион ифода йўллари, ўз ўрнида янграган кадр ортидаги матн, асарнинг улуғвор руҳига мос келган мусиқа (композитор Анвар Эргашев), мажозий маънога эга бўлган кадрларнинг қадрига етамиз. Улар телевидениенинг бадиий маҳсулотини бунёд этишдек масъулиятли вазифани бажариш ниятида бўлганлар томонидан ўрганилиши мақсадга мувофиқ бўларди. Шу билан бирга видеофильмдаги айрим кўчирмалар ("Тоҳир ва Зуҳра", "Алишер Навоий" бадиий фильмларидан олинган) келтирилиши, олтинчи серияда фильмга якун ясаб қўйилиши, сўнгра еттинчи қисмда драматик воқеалар барча тафсилотлари билан кўрсатилиши, айрим ўринларда шартли ва шартсиз белгилар уйғунлашиб кетмаганини қайд этиш узоқ тарих саҳифаларини экран талқини устида муттасил ишлаб келаётган режиссёр Ғиёс Шермуҳамедовда фикр уйғотар. Шунингдек, фильмда қаҳрамонни ўраб олган муҳит, интерьер ўз "таржимаи ҳолига" эга бўлиши зарурлиги, "Шашмақом" садолари бизга қанчалик яқин бўлмасин, мазкур фильмга атайлаб ёзилган экран мусиқадан устун тура олмаслигини ҳам (муайян видеофильмнинг бадиий тўқимасида тутган ўрни ҳақида фикр юритаяпмиз) эслатиб ўтамиз.

"Ҳаким ат-Термизий"ни кўришда юксак бадиийлик мезонларини ёдда сақладик. Унинг ижодкорлари сийловга, асоссиз мақтовга муҳтож эмаслар. Шу боис телевидение ҳамда унинг дидли, талабчан томошабини учун зарур бўлган бу асарнинг гўзал кўриниши ҳамда айрим қусурларини қаламга олдик.

Ҳамидулла АКБАРОВ

Назм

АСАЛАРИ ИШИНИ КУЗАТГАН КИМСА

"ҲАЖ" ДАФТАРИДАН

Ота-онанг сўзини ерда қолдириб,
Ёдингдан чиқса гар, улар берган панд.
"Қайтар дунё" — дейишган
бир кунмас бир кун
Болангдан тортарсан эй нодон фарзанд.

Меҳрибон қўшнингга сен ҳам яхши бўл,
Шаънига айтмагил бемаъни сўзни.
Киприкдан ибрат ол, сергак ҳамиша
Ҳас-гарддан асрагай доимо кўзни.

Аллоҳнинг қудрати нақадар буюк
Неки бор оламда беҳуда эмас.
Тоғ-тошни ҳаттоки жаҳаннам учун
"Ўтин" — деб айтишса қилиб юрма баҳс.

Қуёш нурларидан баҳраманд бўлиб
Оламга саховат бахш этаркан ер.
Баъзилар негадир худбинлик қилиб
Ўзгага раво кўрмас, фақат ўзни дер.

"Сабрнинг таги олтин" — деган ўгитни
Муқаддас китобдан билгандим ўқиб.
Қирқ йиллик сабрдан сўнг Юсуф жамолин
Кўришга муяссар бўлган-ку Ёқуб.

Тўрт хислат соҳиби бўлса гар раҳбар
Элда-чи азизу, бўлар мўътабар.
Субутсиз ваъдадан узоқроқ юриб,
Талабчан оқилу, бўлса гар камтар.

Бу фоний дунёда нафсга эрк бериб,
Диёнат нелигин унутган инсон.
"Нафс — шайтон лашкари" — деган ҳикматни
Мағзин чақиб кўрсанг бўларку бир он.

Отанинг қарғиши мисоли бир ўқ
Дилини ранжита кўрмагин зинҳор.
Ғишт қолипдан кўчгандан сўнгра
Оҳ-воҳ қилишни не ҳожати бор.

Ҳаётнинг маънисин нелигин билмай,
Бойликка ҳирс қўйган бандаи ғофил.
"Улуғлик дунё билан ўлчанмас" — деган
Панднинг мағзини ёдингда сақлай бил.

Дунёнинг ишларин тушунмай баъзан
Ҳайратга қоласан, бу қандай асрор?
Биргина алланинг сеҳрли кучидан
Ҳар қандай тош юрак бўлиб қолар лол.

Асалари ишини кузатган кимса
Ҳаётнинг маънисин тагига етар.
Бир лаҳзалик умрида одамзот учун
Мўъжиза яратгач, оламдан кетар.

Бойликка ҳирс қўйиб мол-дунё тўплаш
Азалдан шу экан нодон хислати.
Кошки, сабоқ бўлса бундай кимсага
Дунёсин ер ютган Қорун қисмати.

Ўйлаб кўр Қуръони Каримда нечун?
"Қарзинг қиёматда қолмасин" — деган.
Қарздорлик ёмондир, қарздор одамнинг
Гўрга ҳам бўйнида бўларкан кишан.

Андиша нелигин билмас кимсага
Шайтоннинг қисмати бўлмасми сабоқ.
Ўйламай гапирган, қабиҳ сўз учун
Жаннатдан қувилди, у малъун шу чоқ.

Кишилар қалбини забт этмоқ учун
Қайси бир хислат инсонда афзал?
Бундай сўровга фозилу оқил:
— Эзгулик дейишган азалдан азал.

"Нафсингни тоатга келтиргин" — деган
Ҳикмат мағзини унутсанг инсон,
Зеро, нафс-қабиҳлик, шайтон лашкари
Балога гирифдор бўларсан нодон.

Оламда касблар кўп, сони саноқсиз
Ҳунарманд кишилар бизда нақадар.
Ва лекин билсанг гар, устоз-мураббий
Ҳаммадан эъзозли, юксак мўътабар.

Нарзулло ҳожи ОРИФ ҲОЖИ ўғли

—Хайрият манзилини топдига...

А.ҲАКИМОВ чизган

Луқма

РАДИО-КУ УЯЛТИРАЯПТИ

аммо кўчирмачи бастакор ва қўшиқчилар бундан хулоса чиқаришармикин?

Кейинги пайтларда "Замин FM"ни эътибор билан тинглайдиган бўлдим. Айниқса, қўшиқчиликда у танқиднинг замонавий услубини қўллаяпти, деб ҳисоблайман.

Хуллас, бир кун денг, мен яхши кўрадиган ашула мусиқаси янгради. "Мавлудахонни бир мириқи-иб эшитарканмизда" деган фикр хаёлимга келди. Аммо, айнан шу оҳангда мен учун нотаниш турк хонандаси куйлай бошлади. Ҳайрон бўлдим. Мусиқа "нуқта-вергули"гача ўзгармаган. "Ё тавба!" деб улгурмасимдан худди шу куйда ўзим кутган қўшиқни ҳам беришди: "Севиб қолдим шўх болани..."

Миллий маданиятимизда-ку ўхшашлик томонлар кўп, аммо мусиқачиликда роса бир халқ бўб кетибмизда, деб ўйладим.

Кўп ўтмай яна бир таниш оҳанг янгради. Бу гал ҳиндча. Бироқ ашулани мен кутган хонанда ўрнига бутунлай бошқа одам айтди. Кейин афғонча, испанча... Қизиғи шундаки, кўчирма оҳангларда нуқул таниқли санъаткорлар куйлашади. Изоҳ йўқ. "Ҳой, биродар бировларнинг мусиқасини нега ўғирлаяпсан?" деб ҳеч кимнинг ёқасидан олишмайди. Аммо фаросатли, тушунган одамга бу луқманинг ўзгинаси.

Гап йўқ! Қойил ҳамкасблар. Қани энди бу усулни телевидениеда ҳам қўлласак. Эҳтимол, газеталарда "ўхшаш оҳанглар" ёки "Ким кимдан ўғирлаган?" деган рукнлар очармиз? Умуман, радио-ку, уялтириш йўлини қилаяпти, аммо кўчирмачи санъаткорлар уялишаяптимикин?

Санъатнинг тарбиявий таъсири жуда кучли. Агар жим тураверсак, бу усуллар ҳаётимизнинг бошқа соҳаларига ҳам бемалол кириб келаверади. Шунисидан Худо асрасин!

Фармон ТОШЕВ,
Самарқанд шаҳри

Ҳикоя

ШАФТОЛИ ГУЛИ

Маҳкам ҳар баҳорда чаппар уриб очилган турфа дарахтлар гулларига маҳлиё бўлар экан, уларнинг қай бири чиройли экани ҳақида сира бир қарорга келолмасди. Ростдан ҳам, нимпушти, шафтоли гули чиройлими, ёинки, қишда ёққан паға-паға лайлак қорга монанд гилос гуллари зебороқми? Ёхуд капалакка ўхшаб кетадиган олма ва беҳи гуллари афзалроқмикан? Ва, Маҳбуба билан ораларига тушган совуқчиликда ким айбдор, ўзими, Маҳбубами буни ҳам билолмасди.

Мана, Наврўз яқинлашаяпти, ҳадемай жамики дов-дарахтлар гул очади ва ўша азалий савол яна Маҳкамни қийнай бошлайди. Шафтоли гули чиройлими, ёинки гилос? Ўзи ҳақми ёки Маҳбуба?

Навбаҳор яқин бўлса-да, ҳаво ҳийла совуқ эди. Маҳкам зўр бериб Маҳбуба билан бўлажак учрашув ҳақида ўйларди. Йўқ улар учрашишга келишмаган, лекин шу баҳор албатта учрашишларини Маҳкамнинг кўнгли сезиб турарди.

Ниҳоят, ўша кун келди. Улар дов-дарахтлар қийғос гуллаган сўлим бир боғ қўйнида учрашдилар. Маҳкамнинг юрагидаги ҳислар борган сари мавжланар, у нимадан сўз очишни билмасди. Орадан қанча сувлар оқиб ўтди, улар ўн йил учрашмадилар. Мана, энди етуклик бўсағасида турган икки киши бир-бирларига нима дейишни билмай, лолу-ҳайрон.

Охири Маҳкам таваккал қилиб, ўзини кўп йиллардан буён қийнаётган саволни Маҳбубага беришга қарор қилди. У ахир, бир вақтлар Маҳкамга атаб шеърлар ёзарди.

Баҳорнинг аллаловчи қуёши нурларига ғарқ бўлган боғда икковларидан бўлак ҳеч ким кўринмас, бу сўлим масканнинг чеки чегараси йўқ эди гўё. Улар гўзал манзарага маҳлиё бўлиб секин одимлашар, ўзларини бир мунча яқинлаштирган лаҳзалар чўзилишини исташарди, чамаси.

Маҳкам кўксини тўлдириб нафас олди, ғўнғиллаганича гул атрофида чарх ураётган асаларини бир зум кузатиб турди-да, сўнг сўз қотди:

— Маҳбубахон, сизнингча шафтоли гули чиройлими, ёки гилосникими?

Маҳбуба жавоб қилмай, бироз сукут сақлади. У Маҳкамнинг табиатини яхши билса-да, бунақа савол кутмаганди, чамаси. Шу боис бироз паришон жавоб берди:

— Билмасам... Мен бу тўғрида ўйламаган эканман.

Аёл қирмизи рўмол ўраган келинчакдек ороланиб турган шафтоли дарахтига ўйчан нигоҳ ташлади, юрагида аллақандай завқ туйгандек бўлди. Лекин овозидаги ўша лоқайд оҳангни ўзгартирмай сўзида давом этди:

— Мен ҳозир кўпроқ қайси кўйлагим чиройли, қайсисини кийсам экан, деб ўйлайман.

Маҳкам оғрингандек бўлди.

— Майли, бироз ўйлаб кейин жавоб қилсангиз ҳам бўлаверади.

— Нима сиз мени имтиҳон қиляпсизми?

— Мен эмас, ҳаётнинг ўзи биз гумроҳларни ҳар он, ҳар соат, ҳар кун имтиҳон қилиб туради. Ва, минг афсуски, бу имтиҳонлардан шафқатсизларча йиқитади ҳам!

— Э, йўқ акажоним! Биз имтиҳонлардан йиқиладиганлар хилидан эмасмиз. Йўлини қиламиз!

— Ҳозир ҳам йўлини қилинг, бўлмаса.

— Йўлини қилдим. Билмайман, қайси гул чиройли эканини! Қутулдимми?!

— Йўқ. Қутулмадингиз. Мендан қутулиб бўпсиз!

Улар боғ сайрида давом этдилар. Маҳбуба уни жимгина кузатар, ҳеч сўз демасди.

Яна Маҳкам сўз бошлади:

— Тасаввур қилинг!

— Тасаввур қилдим.

— Нимани тасаввур қилдингиз?

— Сизнинг имтиҳонингиз тугади, деб тасаввур қилдим.

— Адашасиз. Менинг имтиҳоним тугаши мумкин. Лекин ҳаёт имтиҳонлари ҳеч қачон тугамайди. Ҳеч қачон!

— Йўқ, тугайди! Ахир, ҳамма нарсанинг ҳам чегараси борку.

— Хато қиласиз. Чексиз, чегарасиз нарсалар ҳам бор.

— Масалан?

— Масалан, инсон умидларининг чегараси йўқ!

Маҳбуба яна жим қолди. Маҳкам унинг чиройли кўзларига узоқ тикилди. Улардан ниманингдир ифодасини топмоқчи бўлди. Лекин у ҳар қанча тикилмасин, ҳеч қандай ифода англай олмасди. Аёлнинг беғубор нигоҳларида фақат савол, сон-саноқсиз саволлар мавжуд эди, холос. Маҳкам эса бу саволларни унинг тилига чиқаргиси ва уларга жавоб бергиси келарди. Наврўз нафаси унинг юрагини жунбушга келтирган, хаёллари уммони қирғоқлардан ошмоқда эди.

— Фараз қилинг...

— Фараз қилдим! — эркаланди аёл.

— Фараз қилинг, эллик миллион сўм пулингиз бор!

— Ўҳ-ҳў, бунча пулни қаердан оламан?!

— Худо беради!

Кошки эди...

— Киши астойдил истаса, албатта ниятига етади. Мана, қаранг, шу пул ҳозир қўлингизда. Мен бердим деб ўйлашингиз мумкин. Қани нима қиласиз шунча пулни?

— Э, сизда бунча пул нима қилади? Отангиздан олтин ёмбилар қолмаган бўлса. Ҳолва деган билан оғиз чучурмиди.

—Оббо, одамни қон қилиб юбордингиз-да! Ахир, фараз қилинг дедим-ку!

— Хўп-хўп — таслим бўлди аёл. Мана қўлимда 50 миллион сўм пул бор.

— Мана бу бошқа гап. Энди шунча пулни нималарга сарфлашингизни айтиб берсангиз, олам гулистон!

— О, о энди шошилманг, буни яхшилаб ўйлаб кўриш керак. Шунча пул бекорга берилмайди. — Маҳбуба кўзларини юмиб, ҳузурланиб хаёл сурди, сўнгра худди биров қўлидан пулини олаётгандай сесканиб атрофга аланглади, — 50 миллион сўм-а!

Маҳбуба энди ҳақиқатдан қўлига бирдан катта пул тушиб қолган-у, нима қилишини билмай турган одамга ўхшаб кетарди. Ҳаракатлари нотабиий эди. Уни жимгина кузатаётган Маҳкам ичида афсус чекиб, хаёл сурарди. Буни қарангки, катта пулнинг ўзи эмас, ҳатто хаёли ҳам кишини маст қилиб қўя оларкан-а!

Маҳкам айқаш-уйқаш бўлиб кетган хаёлларини жамлаб, яна аёлга савол назари билан қаради. Маҳбуба "мен тайёр" дегандай жилмайиб сўз бошлади:

— Мен биринчи навбатда "Мерседес" сотиб олган бўлардим.

— "Мерседес"ни нима қиласиз, ҳайдашни билмайсиз-ку! — Ўйинини давом эттирди Маҳкам.

— Буниси билан ишингиз бўлмасин. Ахир ўзингиз мени хаёл суришга мажбур қиляпсиз-ку! Сирасини айтганда, арава бўлса, сизга ўхшаган аравакашлар топилиб қолар.

— Хўп, майли қабул қилдик жавобингизни. Яна нимани истайсиз?

— Янами. Яна Ўрта Ер денгизида икки қаватли вилла сотиб оламан. Бассейн, саунаси ҳам бўлади.

— Жуда соз! Пулни оқилона сарфлаяпсиз. Ўзи сиз аёллар, биз эркаклардан кўра пухтароқсизларда. Бу жавобни ҳам қабул қилдик. Миллионер хоним яна нимани истайдилар!

— Жуда кўп тилла тақинчоқлар, кўйлаклар, француз атирларию, упа-эликлар. Уй хизматчилари, энг яхши сартарошлар, кийим тикувчилар, уқаловчилар... — Маҳбуба берилиб кетиб, кўнгли тусаган нарсалар рўйхатини шу қадар чўзиб юбордики, Маҳкамнинг хом чўтича, бу нарсаларга 50 миллион етиши даргумон эди.

Маҳбуба эса энди тўхтаёлмас. Маҳкам унинг оғзига ҳарчан тикилмасин, у орзиқиб кутган калималарни тилга олмасди.

Маҳкам ота-онасидан жуда эрта айрилган, шу боис ота-онаси борларга жуда ҳаваси келарди. Ҳозир ҳам юраги увишиб, Маҳбуба отаси ҳақида сўз очишини кутарди. У Маҳбубанинг кўзи ожиз отаси борлигини биларди. Маҳбуба эса отасини хаёлига ҳам келтирмаган, ёлғондан ваъда қилинган пул ҳаю-ҳаваси билан осмону фалакда учиб юрарди. Маҳкам бундай ўйин қилганига минг пушаймон бўлиб, хаста товушда зўр-базўр сўради:

— Отангизни унитдингизми?

У кишини даволатмайсизми, ахир?

Маҳбуба пинагини ҳам бузмади.

— Унутганим йўқ. У кишининг даволатишнинг сира иложи йўқ. Энди... Отам ёшларини яшаб, ошларини ошадилар...

— Наҳот, у киши умрларини сўнгида бўлса ҳам ёруғ жаҳонни кўришларини истамасангиз?

— Истайман, жуда-жуда истайман. Лекин бунинг сираям иложи йўқда.

— Шунча пул билан бир иложи топилар. Сиз ахир, ҳамма нарсанинг иложини топиб, ўрганиб кетгансиз-ку! Отангизни эса, ҳатто хаёлан ҳам даволатгингиз келмайди.

— Қани, аввал ўша пулни олайликчи, кейин бир гап бўлар, жаноби хаёлпараст — жилмайиб муроса қилди, Маҳбуба. У Маҳкам ҳазиллашиб бошлаган ўйинга жуда киришиб кетган, уни тўхтатгиси йўқ эди.

Улар боғ адоғига келиб, қолишган, дарахтлар худди қорга буркангандек кўзни қамаштирар, Маҳкам каловланар, тилига бирор сўз келмасди.

Улар ёмғирдан сўнг ҳосил бўлган кўлмакларни бир-бир босиб ортга қайта бошлади. Кўлмаклар юзини, оқ, пушти ранг гуллар қоплаган. Маҳкамнинг уларга қараб йиғлагиси келарди. "Менга нима бўляпти, ўзи? Наҳот шунчалар таъсирчан бўлиб қолдим?"

Ораддаги сукунатни энди Маҳбуба бузди:

— Хўш, қани имтиҳон қилиш навбатини менга берасизми, жаноби хаёлпараст?!

— Бажонидил. Сиз имтиҳон қиласизу, мен йўқ деяманми?

— Айтингчи бўлмаса, ўша миқдордаги пул қўлингизга тушиб қолса нима қилар эдингиз?

Маҳкам яна нигоҳларини шафтоли гулларига қадади, чуқур хўрсинди ва жавоб қилди:

— Ана шу шафтоли гулларини умрини озгина узайтиришга сарфлаган бўлардим, бу пулларни. Ва бир кўйлаклик оқ шоҳи мато сотиб олардим. Раҳматли онагинам чиройли аёл эдилар, у кишига оқ кўйлак олиб беришга пулим йўқ эди. Ана шунақа гаплар.

Маҳбуба унинг кўзларига қарамади. Лоқайд нигоҳларини дарахт шохларига қадаб, заҳарханда жилмайди:

— Хомхаёл... Сиз сира-сира ўзгармагансиз, Маҳкам ака!

Орага яна оғир сукунат чўкди. Бу сукунатни энди чамаси ҳеч нима буза олмасди.

* * *

Яна Наврўз келади. Шафтоли, олмалар гуллайди. Сўнгра ёмғир ёғиб, гуллар ер билан битта бўладилар, кўлмаклар юзини қоплайдилар. Маҳкам ҳамон қайси дарахт гули чиройли экани ҳақида бир тўхтамга келолмайди. Кўлмак юзида титраётган ғунчалардан кўз узолмайди. Ўзи ҳақми, Маҳбубами, буни ҳам билмайди.

Жўра ФОЗИЛ

Нашр

ШОДЛИК КУНЛАРИМИЗ

Қутлуғ байрамимиз Қурбон ҳайитида севимли нашримиз "Ҳидоят" журналининг навбатдаги 12 сони босмадан чиқиб, юртдошларимиз шодлигига шодлик қўшди. Зеро, журналдан ўрин олган аксарият қизиқарли ва таъсирли ривоят ва фикрлар шу кунларда дунё мусулмонлари меҳварига айланган муқаддас тупроқлардаги фарз ибодати — Ҳаж амалига бағишлангандир. Қолаверса, бошқа мақолалар ҳам кўнгилларга маърифат улашишидан умидвормиз.

ҲАЖ ФАЗИЛАТИ ВА ОДОБЛАРИ

Абу Ҳурайрадан (Аллоҳ у кишидан рози бўлсин) ривоят қилинади: "Ким Аллоҳ учун ҳаж қилса, фаҳш сўз айтмаса ва фасод қилмаса, худди онаси туққан кунидек қайтади" (Имом Бухорий ва Муслим ривояти).

Шарҳ: Чақалоқ туғилган вақтда бегуноҳ бўлади. Аллоҳ учун қилинган ҳажнинг самараси ҳам худди шундай. Яъни, холис ҳаж қилган киши гуноҳларидан батамом фориғ бўлиб қайтади.

Ғиёсиддин ЖАМОЛ
таржимаси

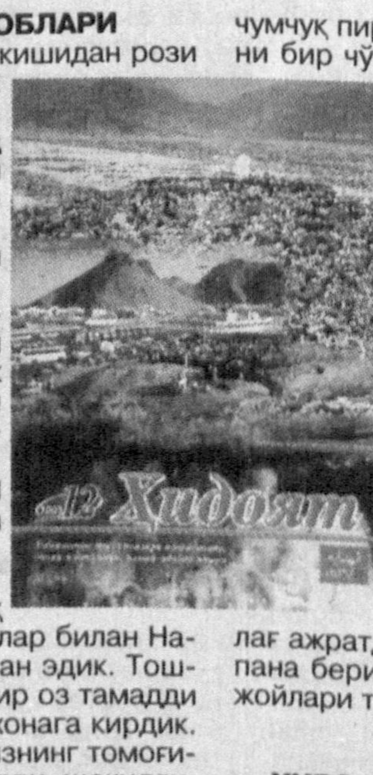

РИЗҚ АЛЛОҲДАНДИР

Бу воқеага ўзим гувоҳ бўлганман: бир гуруҳ танишлар билан Намангандан пойтахтга учаётган эдик. Тошкентда вақтни тежаш учун бир оз тамадди қилиб олмоқчи бўлиб, емакхонага кирдик. Дастурхон устида шеригимизнинг томоғига нон ушоғи ўрнашиб қолди шекилли, кетма-кет ўқчиб, йўтал тутди. Устидан нон еб юборди, чой ҳам ичирдик, фойдаси йўқ. Томоғи қичиб, безовталаниб, ҳатто кўзидан ёш чиқди.

Тошкентга етиб келдик. Учоқ зинасидан тушаётганимизда бояги шеригимиз кетма-кет акса урди-да, оғзидан боя томоғига тиқилган нон ушоғи уч қадамча нарига отилиб тушди. Шу пайт аллақаёқдан бир чумчуқ пириллаб учиб келиб, бояги ушоқни бир чўқидию илиб кетди. Шеригимиз таажжубини яшира олмай: "Шу чумчуқнинг ризқи экан, юта олмай, нақ Намангандан томоғимда кўтариб келибмана!" деб юборди.

Шоди АБДУЛАҲАД

ФРАНСА МУСУЛМОНЛАРИНИНГ ЁРДАМИ

Бу йил Франса ва Оврупа шимолида қаттиқ совуқлар бошланиб кетди. Франсанинг шимолий-шарқида ўн сантиметр қор ёғди. Одамлар музлаб қолиб ҳалок бўлишди. Айрим катта йўлларда ҳаракат қийинлашиб қолди.

Шу муносабат билан Франса Ислом ёрдам жамғармаси бошпанасиз одамларга маблағ ажратди. Уларга иссиқ овқат ва бошпана берилди. Айрим масжидларда ётоқ жойлари ташкил этилди.

Isllam Online

ҲИРО ТОҒИДАН ЮКСАЛГАН ОВОЗ

Исломда бир одамнинг иккинчисидан ортиқчалиги, афзаллиги йўқ. Бир рангдагининг бошқасидан, бир миллатнинг иккинчи миллатдан, эркакнинг аёлдан устунлиги йўқ. Чунки Аллоҳ Таоло одамзотнинг битта жинсдан (тупроқдан) барчасини тароқ тишларидай баробар қилиб яратган. Устунлик фақат тақво билагдир.

Жаъфар АБДУЛМЎМИН

Ўзбекистон Миллий Телерадиокомпанияси, Миллий матбуот маркази "Ўзбекистон" телерадиоканали муҳарририяти сиёсий шарҳловчиси Талъат Солиевга акаси

Анвар СОЛИЕВнинг

вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия изҳор қилади.

Ўзингни англаб ет! Mustaqil gazeta HURRIYAT

Муассис: Ўзбекистон Журналистлари ижодий уюшмаси

Таҳририят манзили: Тошкент шаҳри, Навоий кўчаси, 16-уй. Тел-факс: 41-49-91. Тел: 135-39-01, 41-52-72

Бош муҳаррир вазифасини бажарувчи: Исмат ХУДОЁРОВ

Таҳрир ҳайъати: Хуршид ДЎСТМУҲАММАД, Азамат ЗИЁ, Наим КАРИМОВ, Абдуқаҳҳор ИБРОҲИМОВ, Ҳаким САТТОРИЙ (масъул котиб), Раҳмон КЎЧҚОР, Шерзод ҒУЛОМОВ

Газета Ўзбекистон Республикаси Матбуот ва ахборот агентлигида 034-рақам билан рўйхатга олинган. Бичими — А-2.

Индекс: Якка обуначилар ва ташкилотлар учун — 233

«Hurriyat» kompyuter markazida Bahriddin MINGBOYEV tomonidan sahifalandi.

«Шарқ» нашриёт-матбаа акциядорлик компанияси босмахонасида босилди. Манзил: Буюк Турон кўчаси, 41-уй.

Навбатчи: Бунёд АБДУЛЛАЕВ

® — тижорат белгиси.

Топшириш вақти — 21.00
Топширилди — 20.00
Буюртма — Г - 357
Т: 4050
2 3 4 5 6

Таҳририятга юборилган мактуб ва мақолаларга ёзма жавоб қайтарилмайди.